Nr 21 WARSZAWA, 1 LISTOPADA ROKU 1938. ROK XX

# GAZETA ADMINISTRACJI

DWUTYGODNIK

POŚWIĘCONY PRAWU PUBLICZNEMU ORAZ ZAGADNIENIOM ADMINISTRACJI RZĄDOWEJ I SAMORZĄDOWEJ



TREŚĆ:



REDAKTOR: FRANCISZEK KAUFMAN

WARUNKI PRENUMERATY:

rocznie z przesyłką zł 18.—
kwartalnie „ „ zł 4.50
Pojedynczy numer zł 1.—

CENA OGŁOSZEŃ:

| strona | 1/1 | 1/2 | 1/4 | 1/8 |
|---|---|---|---|---|
| zł | 200 | 120 | 65 | 35 |

Konto czekowe P. K. O. 30192. Konto pocztowe Kartoteka nr 6 (do sumy 50 zł)

Redakcja i administr.: Trębacka 11. Tel. redakcji 606-17; tel. administracji 606-14.
Redakcja rękopisów nie zwraca.

PROF. DR JERZY STEFAN LANGROD

# O TZW. MILCZENIU WŁADZY

Ciąg dalszy

Rozpatrując dla większej przejrzystości to zagadnienie wedle kolejnych specyficznych właściwości aktu administracyjnego, będących odchyleniami od „zasad ogólnych", dochodzimy do następujących interesujących nas tu rezultatów:

a) O ile w odniesieniu do prywatno-prawnych czynności tzw. wola wewnętrzna (innerer Wille) wywiera mniejszy lub większy wpływ na ważność przejawu postanowienia (zwłaszcza wedle tzw. Willensprinzip [1]), to w prawie administracyjnym odpada a priori możność wnikania w pobudki i intencje osób działających, o ile one nie ujawniły się na zewnątrz w toku postępowania administracyjnego jako akt władzy; wynika to i z techniki procesu stawania się aktu administracyjnego [2]), — i z faktu, że w procesie tym współdziała częstokroć wola większej liczby osób (np. w wyniku uzgodniania, kontroli lub metod projektowania przyszłego aktu na zasadzie ekspertyz fachowych albo planów przygotowawczych), nie uzewnętrzniająca się nieraz wcale i nie mająca, bez względu na intencje tych osób, wpływu na ważność przejawu woli władzy (jest to wedle *de Valles'a* [3]) tryb tworzenia aktu zw. „complexe") [4]),—i wreszcie ze specyficznego węzła łączącego władzę

---

[1]) *Henle* „Vorstellungs und Willenstheorie" (1910). Zwracam uwagę na teorię aktu prawnego *Duguita* (o. c. str. 250 n. t. I), wedle której wola wewnętrzna nie ma w ogóle żadnego znaczenia dla prawa, dopóki się nie przejawiła na zewnątrz.

[2]) *Bielsa* „Garanties" (o. c. str. 1118): „Dans le droit public ne peut pas s'admettre la preuve de divergences entre le processus interne de formation de la volonté d'organe et la volonté qu'ensuite résulte extériorisée dans les actes".

[3]) „La validita degli atti administrativi" (o. c. str. 142 n.).

[4]) *Bielsa* (o. c. str. 1118): „Comme l'intention personelle ne transpire pas et moins encore en face de l'expression de volonté réelle, quoiqu'elle soit contraire à la loi, ils ne peuvent même fonder une impugnation de l'acte".

jako taką z osobami działającymi w wypełnianiu funkcji społecznej [1]). Ustawowy obowiązek motywacji aktu administracyjnego służy właśnie celowi skonkretyzowania przyczyn przejawu woli władzy i odgraniczeniu ich w sposób uchwytny od tych wszystkich pobudek i intencyj działających po stronie władzy osób, które zachowują znaczenie wewnętrzne i są dla stron prawnie obojętne. Nie kłóci się to wcale z instytucją „détournement de pouvoir" lub w ogóle konstrukcjami opartymi na teorii „abus de droit"; aby bowiem one mogły działać, musi się mieć do czynienia nie tylko z pobudką osoby działającej z ramienia władzy, ale z uchwytną wedle aktów sprawy wolą samej władzy, stanowiącą obrazę prawa materialnego, upoważniającego tę władzę do wkroczenia w interesie publicznym[2]). Zbadanie to można objaśnić także i przez porównanie z definicją aktu prawnego *Renarda*[3]) „L'acte juridique est la conjugaison d'une opération d'intelligence et d'une opération de la volonté", przy czym *Renard* kryterium pierwsze (rozumowe) uważa za ważniejsze od drugiego (przejawu woli), a oba łącznie traktuje jako sprawdzian ważności aktu; otóż w odniesieniu do aktu administracyjnego kryterium pierwsze — pozostając w sferze wyobrażeń i pobudek nieskutecznych na zewnątrz, traci swoje rzeczywiste znaczenie [4]). Przesunięcie subiektywnych wyobrażeń urzędników, będących piastunami władzy, w zakres sfery przygotowań, nie mających istotnego i uchwytnego wpływu w związku z uzewnętrznioną wolą władzy, łączy się w pewnej mierze z utwierdzoną w francuskiej nauce administracji instytucją tzw. régime égalitaire [5]); i wedle niej bowiem decyduje zawsze przedmiotowa, ponadosobowa wola władzy jako takiej (w odróżnieniu od urzędu czy też

---

[1]) *Bielsa* (o. c. str. 1119): „Dans l'acte administratif on objective, pour ainsi dire, la volonté de la personne administrative; c'est pourquoi que l'examen de legitimite doit toujours se faire par rapport à la volonté ainsi concretée et exprimée".

[2]) *Bielsa* (o. c. str. 1119): „En réalité, il serait presque impossible — vu l'insecurité, l'incertain et complexe — de rechercher les intentions et mobiles des fonctionnaires, ainsi que le rôle ou l'influence qu'ils ont eu dans l'acte. Pour cela il est conseillable, comme une régle certaine, de considérer cotte volonte dans l'exteriorisation finale, car celle-ci exprime la volonté de la personne juridique, qui dans notre sujet est l'Administration publique. .".

[3]) „La Valeur de la loi" (Paris, 1928, str. 86); por. *Jèze* „Les principes généraux du dr. admin." (1925, t. I, str. 26 n.).

[4]) *Bielsa* (o. c. str. 1118): „La manifestation de volonté suppose des effets juridiques, un acte juridique, mais celle de l'intelligence n'a pas ces effets v. gr. la conception d'un plan d'achat, d'un travail public etc. . . .".

[5]) *Langrod* „Służba publiczna jako funkcja administr." (Kraków, 1932. str. 29 n.).

osoby działającej [1]), acz jest wynikiem sumy podmiotowych intencyj osób, które się na nią składają. Ponadto „rozumowanie i postanowienie urzędnika, wydającego decyzję, jest tylko **jednym z składników**, kształtujących tę decyzję, nie wyłącznym jej źródłem" [1]a), to z samej istoty pojęcia władzy i z jej organizacji wynikające rozdwojenie podmiotów działających (wyodrębnienie „władzy" jako takiej od działającego jej imieniem urzędnika) ma niewątpliwy wpływ na ocenę procesu kształtowania się woli, zwłaszcza ze względu na stosunek pobudek osobistych do ujawnionej woli władzy. Dla zrozumienia tego ujęcia pomocne mogą być także — znowu w drodze analogii — konstrukcje osobowości prawnej władzy i związania jej z osobą działającą węzłem mandatu (zlecenia) [2]).

b) Zasadą w sferze prywatno-prawnej jest autonomia woli, której ex definitione nie ma urzędnik administracyjny związany wolą ustawodawcy i węzłami posłuszeństwa służbowego [2]a). Prawo publiczne ma zasadniczo cechy iuris cogentis tak wobec obywatela, jak i organu władzy, związanego nadto instrukcjami władz przełożonych. „Czynnik woli i świadomości odgrywa przy powstaniu decyzji admin. o wiele podrzędniejszą rolę niż przy aktach pryw.-prawnych. Inicjatywa, inwencja, indywidualne potrzeby i poglądy jednostki, mają w życiu prywatnym o wiele szersze pole rozwoju, niż indywidualność urzędnika administracyjnego, skrępowanego mnóstwem instrukcyj i dyrektyw, płynących z góry oraz całą sumą przepisów prawnych. Dzięki temu akt admin. ma swoją typową treść ujętą w powyższe normy, pozostawiając organowi decydującemu tylko niewielką—w porównaniu do stosunków prywatnych — sferę jego swobodnego uznania. Często redukuje się jego

---

[1]) P. O. *Mayer* (o. c. 1895, str. 96 uw. 2), [1]a) P. *Taubenschlag* (o. c. str. 25).

[2]) P. także *Schmitt* (o. c. str. 127-8): „Darüber wie Willenserklärungen im Verwaltungsrecht auszulegen sind, gibt es keinen Gesetzesausspruch. Ob die Willenserklärung im Privatrecht oder im öffentl. Recht liegt, ist dabei gleichgültig. Wohl kann die Rechtsfolge und damit Auslegung im privaten Recht eine andere sein als im öffentl. Recht, aber auch das wiederum nur, weil nicht das Recht, sondern die Tatbestände verschieden sind. Die sich bei der Auslegung im Privatrecht ergebenden Grundsätze gelten daher nicht ohne weiteres auch im öffentl. Recht; sie gelten dort nur insoweit, als die Tatbestände denen des Privatrechts gleichen". Z takim niedocenieniem wewnętrznych różnic zachodzących między aktem prawa pryw. a aktem administracyjnym trudno się zgodzić; podkreślenie jednak zachodzącej różnicy między **stanami faktycznymi** na terenie obu tych dziedzin prawa, mającej istotne znaczenie dla wykładni będących w obiegu pojęć, jest niewątpliwie słuszne i tłumaczy nie jedno nieporozumienie.

[2]a) P. *Vedel* „Essai sur la notion de cause en droit administratif" (Paris, 1934, str. 314), p. *Bielsa* (o. c. str. 1120).

rola do wyłącznie wykonawczych funkcyj lub kancelaryjnej manipulacji (podpisu). Podczas gdy woli jednostki przy zawarciu np. prywatnej transakcji nikt zastąpić nie może, gdyż wypływa ona z zupełnie osobistych pobudek i interesów, nie dających się przez trzecie osoby ustalić, to w dziedzinie publiczno-prawnej element woli w działalności danego funkcjonariusza jest w przeważającej części odzwierciedleniem woli najwyższej instancji administracyjnej wzgl. ustawodawczej, zawierając niewiele tylko samodzielnych pierwiastków [1]). Mamy tu więc do czynienia z sytuacją odwrotną, niż znaną nam z prawa prywatnego, w którym prawne ograniczenia swobody działania mają jeszcze wciąż charakter wyjątku. Wyjątek od tak dla prawa administracyjnego ustanowionej zasady, ujawniający się jakoby w istnieniu aktów swobodnego uznania, jest raczej pozorny; ze względu bowiem na przepisy kompetencyjne, proceduralne, kontrolne i na wskazania prawodawcy wzgl. przynajmniej istniejące zawsze ograniczenia o charakterze normatywno-teleologicznym (i związane z nimi wskazania moralne) nie może tutaj być mowy o autonomii woli w rozumieniu prawa prywatnego [2]). Szukanie w odniesieniu do konkretnego aktu administracyjnego, ze stanowiska psychologicznego procesu kształtowania się woli, r z e c z y w i s t e g o ośrodka dyspozycji wśród kadr administratorów działających, nie da — z omawianego punktu widzenia — w zasadzie nigdy zadowalającego rezultatu. Jeżeli za *Duguitem* [3]) sięgniemy do *James'a* [4]) i uznamy decyzję za tzw. przezeń „fiat" woli (samą esencję pierwiastka woli, wyrażoną w osnowie aktu) oparty na antycypacyjnym obrazowaniu w umyśle efektów mającej zajść zmiany w zestawieniu ze znanym stanem istniejącym, to dojdziemy do przekonania, że o wolności wyboru w rozumieniu psychologicznym nie można mówić w odniesieniu do aktów władzy publicznej.

d) Ze stanowiska przyczyny i celu, akty prawne na terenie prawa prywatnego nie mogą być ujęte w ramy jakiejś ogólniejszej konstrukcji. Wiadomo tylko tyle, że przyczyny aktu pryw.-prawnego są mniej lub więcej, ale zawsze egoistyczne i — z uwzględnieniem zakazów ustawowych — dowolne, a cel, do którego on zmierza, jest nie-

---

[1]) P. *Taubenschlag* (o. c. str. 25).

[2]) *Bielsa* (o. c. str. 1121); „Même le propre „pouvoir discretionnel", qui est le cercle naturel de la volonté de l'autorité administrative, a des limitations d'ordre divers, soit quant à la compétence, et la forme, soit en ce qui concerne la direction ou le but, qui est toujours l'intérêt public".

[3]) Op. cit. t. I, str. 215 n.

[4]) *Wiliam James* „Psychologie" (tłum. franc. II w. 1910, str. 565).

zawsze określony, ale z reguły związany z realizacją prywatnego interesu (jeżeli zaś interesu publicznego, to tylko tytułem wyjątku). Zupełnie inaczej w prawie administracyjnym. **Jedynym** celem aktu administracyjnego jest realizacja publicznego interesu [1]), któremu podporządkowane są wszystkie motywy wtórne lub uboczne [2]); ściślej mówiąc **jedynym** wskaźnikiem dla władzy administracyjnej jest interes publiczny, leżący w granicach moralności [3]), legalności i celowości; spośród zaś prawideł legalności normy kompetencyjne zakreślają władzy granice działania, poza które wola jej wyjść nie może bez obrazy prawa. Przejaw woli władzy musi więc zgadzać się z powyższymi prawidłami tak samo, jak np. w odniesieniu do dwustronnych czynności prywatnoprawnych istnieć musi tzw. consensus. Aczkolwiek granice interesu publicznego są dość rozciągłe, a całe omawiane tu kryterium wydaje się wielce ogólnikowe, w praktycznym jednak zastosowaniu pozwala najczęściej—w konfrontacji z porządkiem obowiązującym—scharakteryzować akt administracyjny (ze stanowiska zgodności woli władzy z interesem publicznym) w sposób wyłączający pomyłkę. I tutaj więc rzecz przedstawia się odwrotnie, niż w prawie prywatnym; na terenie tego ostatniego każdy tytuł i cel działania lub zaniechania jest dopuszczalny, prócz prawem zabronionych, w prawie publicznym nie może być dopuszczony żaden tytuł ani cel, który by się kłócił z zasadą realizacji interesu publicznego, mieszczącego się w ramach materialnej i formalnej właściwości danej władzy [4]).

---

[1]) Zasadniczą, odwieczną różnicę pomiędzy myśleniem prawno-publicznym i prawno-prywatnym, odzwierciedloną w kryterium publicznego interesu, usiłuje w dużej mierze zachwiać teoria prawa publicznego 3 Rzeszy (p. *Maunz, Jerusalem, Koellreuter*, i w. in.); *Schmitt* (o. c. str. 126); „Eine Begrenzung der Anwendung des Grundsatzes von Treu u. Glauben durch die öffentl. Interessen wird heute sicherlich nicht mehr behauptet werden. Der Grundsatz „Gemeinnutz geht vor Eigennutz" führt in seiner Anwendung zu einem Vorrang der öffentl. Interessen auch im Privatrecht. Eine individualistische Tendenz wird man also unserem Grundsatz nicht mehr nachsagen können". Ale p. także *Köttgen* (o. c. str. 198).

[2]) *Welter* (o. c. str. 17); „Les fins poursuivies par l'activité administrative étant tout autres que celles poursuivies par l'activité privée, l'acte administratif ne doit tendre, dans ses effets, qu'au développement du bien public par la poursuite des buts administratifs spéciaux déterminés par les exigences du maintien de l'ordre et de la marche régulière et ininterrompue des services publics".

[3]) *Welter* o. c. str. 13 — 23.

[4]) *Bielsa* (o. c. str. 1120); „Dans l'Administration publique le cercle de la volonté est notablement limité; 1) parce qu'elle ne peut pas avoir d'autre direction que la finalité de l'institution administrative, 2) parce qu'on ne peut pas parler de degrés d'intention ou cause impulsive, puisque celle-ci peut être seulement la réali-

d) Zmierzając wyłącznie do osiągnięcia celów publicznych, postępowanie administracyjne—w przeciwstawieniu do procesu kształtowania się woli na płaszczyźnie prawa prywatnego — toczy się z urzędu (nawet wtedy, gdy puszcza je w ruch inicjatywa jednostki): jest to przywilej („privilège d'action d'office", „privilège du préalable"), będący nie tylko prawem, ale i obowiązkiem administrujących i pociągający za sobą szereg następstw natury procesowej; najważniejszym z nich jest przyznanie administracji prawa egzekutywy jej decyzyj, jako zasady. Sytuacja przedstawia się więc znowu odwrotnie niż na płaszczyźnie prawa prywatnego; o ile bowiem na jego terenie wykonalność praw prywatnych jest zasadniczo niemożliwa bez uprzedniej kontroli sędziowskiej w odrębnym postępowaniu prawnym [1]), o tyle odnośnie aktów administracyjnych władza w zasadzie (prócz wypadków szczególnych wzgl. dobrowolnej rezygnacji przez nią samą) „se fait justice elle-même jusqu'au bout" [2]). O ile jednostka może żalić się na tę egzekucję, to przede wszystkim jej środki prawne z reguły nie wytrzymują wykonania przymusowego, ponadto następuje znamienne odwrócenie ról w stosunku do analogicznej sytuacji w prawie prywatnym: jednostka bowiem jest stroną atakującą i na nią, jeżeli skorzysta z terminowo ograniczonego prawa żalenia się, spada trud i ciężar aktywnej inicjatywy obronnej. Takie uprzywilejowanie aktu administracyjnego jest ze względu na potrzebę pośpiechu postępowania i ciągłości wpełnieniu funkcji [3]) publicznej konieczne i zrozumiałe [4]), a i wpływ jego na tryb kształtowania

sation de l'interêt public, génériquement considéré"; por. *Jèze* „Théorie générale des motifs déterminants (w „Revue de Dr. Publ." 1922, str. 386 n.), *Langrod* „Służba publ." (o. c. str. 44 n.).

[1]) *Welter* (o. c. str. 16): „La manifestation de volonté qui émane d'une personne de droit privé se traduira par un acte juridique privé qui ne bénéficiera pas ipso facto d'une vertu juridique devant s'imposer d'office. Ce sont là des manifestations de volonté demeurant évidement étrangères au caractère de la décision exécutoire, toujours sujettes à critique et qui doivent, en principe, avant toute exécution par voie de contrainte, se prêter à un examen portant sur leur contenu et, dans une certaine mesure, également sur le but auquel elles tendent".

*Hauriou* („Précis", w. XII, str. 361): „Dès que le titulaire d'un droit veut réaliser ce droit à lencontre d'un adversaireil se heurte en général à la nécessité d'une demande en justice, il ne peut réaliser ce droit que par l'intermédiaire du juge et sous forme d'un jugement". „En principe, nul ne se fait justice soi — même et cela est considéré comme l'une des bases de l'état de droit".

[2]) *Hauriou* (o. c. str. 362).

[3]) *Langrod* „Służba publ." (o. c. str. 51 n.).

[4]) *Hauriou* (o. c. str. 362): „Il ne faut pas que les services publics risquent d'etre interrompus par les délais er les lenteurs qu' entraîneraient des instances en justice préalables".

**się woli organów działających wedle metod właściwych specyficznej technice administrowania, jest niezaprzeczalny; polega on przede wszystkim na niejakim wzbogaceniu psychologicznego procesu rodzenia się postanowienia, przez szczególną jego koncentrację myślową[1]). Urzędnik działający zdaje sobie mianowicie z konieczności sprawę i z następstw skumulowania w jednym postępowaniu dwóch działów przewodu prawnego (stanowienia aktu i stosowania go w drodze przymusu) i z ciążącej na nim odpowiedzialności. O tyle więc w parze z wyżej już skreślonym złożonym charakterem woli uzewnętrznionej w akcie administracyjnym[2]), idzie tutaj jej pogłębienie pod powyższym kątem widzenia. W tych następstwach przywileju działania administracji z urzędu („Offizialmaxime" wedle terminologii niemieckiej) szkoła nanceńska[3]) widzi odzwierciedlenie idei instytucjonalnej w administracji[4]), a szkoła tuluzańska[5]) podkreśla ich poważne znaczenie dla tzw. dobrej administracji, właśnie sub specie wpływu na kształtowanie się woli[6]).**

---

¹) *P. Hauriou* (o. c. str. 371, n.). Ponadto p. *Welter* (o. c. str. 16): „Du coté de l'Administration et en dépit de l'affirmation de *M. Duguit*, la manifestation de volonté de l'agent public exerçant ses fonctions, qui présente le caractere d'une affirmation de la puissance publique, s'imposera, comme telle, d'office, indépendamment de toure considération préalable du contenu et du but, réserve faite, bien entendu, des actes nettement et apparemment arbitraires".

²) *P. Hauriou* (o. c. str. 377); „Dans une déclaration unilaterale de la volonté administrative . . . il s'agit de la volonté combinée de la puissance publique, envisagée dans son unité et dans sa centralisation, et de la personne administrative, au non de laquelle la décision est prise".

³) *P. Renard* „Le Droit, l'Ordre, et la Raison" (Paris, 1927), P. *Welter* (o. c. str. 18). „C'est dans la décision executoire que s'expriment, en effet, les directives suivies par l'autorité administrative et que se retrouvent esentiellement les idée de la puissance publique et de l'institution".

⁴) P. uwagi o instytucjonalizmie w administracji u *Langroda* „Służba publ." (o. c. str. 29 n). O refleksie konstrukcji „décision executoire" na prawa procesowe strony wedle teorii francuskiej, por. niżej pod 3).

⁵) *P. Hauriou* (o. c. str. 371 n.).

⁶) *P. Hauriou* (o. c. str. 372): „Il est bon pour l'Administration elle-même de réfléchir avant d'agir, d'établir à l'avance des programmes d'action, et surtout d'isoler et de condenser dans un acte déterminé les questions de droit soulevées par l'opération projetée. Ainsi, d'une part, les éléments importants seront mieux étudiés, d'autre part, la décision pourra être prise par une autorité plus relevée, possedant plus de compétence que n'en ont les agents d'exécution". „Cette volonté est déclarée . . . non pas d'apres les intentions subjectives de l'autorité qui a pris la décision, mais d'apres les intentions objectives, qui auraient dû être celles de la bonne Administration".

e) Czynności prawne w prawie prywatnym [1]) są związane z szeregiem istotnych warunków, od których łącznego istnienia zależy ich ważność. Prócz warunku zgodności przejawu woli z wolą rzeczywistą wymienić tu wypada wymogi niewadliwego powzięcia woli [2]), zdolności osobistej (tj. właściwości władzy działającej i zdolności osobistej strony [3]), nieistnienia zakazu ustawowego (zgodności z ustawą, porządkiem publ. i dobrymi obyczajami) oraz należytego przejawienia woli na zewnątrz. W odniesieniu do tego ostatniego, szczególnie nas tutaj interesującego warunku, nauka prawa prywatnego [4]) i kodeksy cywilne rozróżniają zazwyczaj wolę wyraźną (ausdrückliche Willenserklärung) z jednej strony i wolę tzw. dorozumianą (stillschweigende Willensklärung) [5]) z drugiej strony. Wszystkie teorie dotyczące oświadczenia woli nie uważają tej czy innej postaci przejawienia woli za moment decydujący, wchodzą tu więc w grę także tzw. facta concludentia, do których należy i bierne zachowanie się, a w szczególności milczenie strony [6]); zawsze jednak mamy i tutaj do czynienia ze sprawdzalną (w ten sposób) wolą rzeczywistą (w przeciwstawieniu do woli domniemanej tj. wnioskowanej tylko na podstawie rachunku prawdopodobieństwa).

Rozciągłość zastosowania omawianej konstrukcji na płaszczyźnie prawa prywatnego jest duża, chociaż i tutaj podlega często zakwestionowaniu przez naukę [7]). Polski kodeks zobowiązań przyjmuje również

[1]) *Prof. Janowi Gniazdowskiemu* dziękuję serdecznie za wskazówki i dane bibliograficzne dot. tematu omówionego w tym rozdziale.

[2]) Co do wad oświadczenia woli (błędu, podstępu, groźby bezprawnej) w zastosowaniu do aktu admin. p. *Hernritt* (o. c. str. 127 n.), *Bielsa* (o. c. str. 1122), *Taubenschlag* (o. c. str. 13 n.), *Hilarowicz-Szewczyk* („Przymus bezprawny przy ośw. woli w prawie admin." w „Gaz. Adm. i P. P." 1928), nadto wyroki polskiego N. T. A. z 16.VI.1924 l. rej. 953/22 Zb. w. 439, z 11.IV.1924 l. rej. 954/22 Zb. w. 354 i 24.I.1924 l. rej. 279/23 Zb. r. 260; o dodatkach do ośw. woli (warunku, terminie, zleceniu) p. w szczeg. *Hilarowicz-Dąbrowski* „Warunek, czasokres i zlecenie przy aktach admin." („Gaz. Adm. i P. P." 1926) i *Hilarowicz* „Analog. zastosowanie pewnych postanowień pol. kod. zobow. w prawie adm." (w księdze ku czci Fr. Zolla, 1935, str. 371 n.) i *Fleiner* (o. c. str. 187).

[3]) Co do zdolności osob. strony prawo admin. odsyła do prawa cywilnego (por. np. art. 10 polsk. prawa o postęp. admin.).

[4]) P. literaturę u *Zolla* (o. c. str. 199, 200, 273); p. *Scheftelowitz* „Das Schweigen und seine Bedeutung im Privatrechtsverkehr" (1935), *Will* „Schweigen auf Bestätigungschreiben" (1935) oraz *Wasiutyński* „Milczenie" (o. c. str. CXCIX—CC).

[5]) *Wasiutyński* („Milczenie" o. c. str. CC) proponuje określenie „pośrednie oświadczenie woli".

[6]) P. *Longchamps* „Zobowiązania" (Lwów, 1934, str. 65 n.).

[7]) P. *Longchamps* (o. c. str. 66 n).

możliwość istnienia oświadczenia woli per facta concludentia [1]), chociaż nie dzieli sam oświadczeń woli na wyraźne i dorozumiane [2]); podział ten pozostaje teoretyczny, ale ma wpływ na poszczególne normy kodeksu polskiego [3]) [4]).

Opierając się zaś na przepisach art. 69, 73, 501 kod. zobow. wypada ustalić ogólną zasadę interpretacyjną, iż na gruncie pozytywnego prawa polskiego samo milczenie osoby, do której skierowano ofertę, nie oznacza nigdy dorozumianego przyjęcia oferty (inaczej w prawie handlowym wedle art. 526 kod. handl.) [5]) [6]).

Idzie więc obecnie o wyjaśnienie zagadnienia, czy tego rodzaju domniemania, jakie znane nam są z płaszczyzny prawa prywatnego, na których podstawie szukamy wewnętrznej woli strony, nieujawnionej wprawdzie wyraźnie na zewnątrz, ale dającej się wywioskować logicznie z zachodzących okoliczności wszelkiego rodzaju (szczeg. zaś z milczącej reakcji strony), — mogą być stosowane w drodze analogii w prawie administracyjnym. Pozytywna odpowiedź prowadziłaby z natury rzeczy do ciekawych wyników; w szczególności, o ile chodzi o zagadnienie „milczenia władzy", recepcja konstrukcji „woli dorozumianej" miałaby decydujące znaczenie zarówno dla teorii aktu administracyjnego,

---

[1]) Art. 29: „Wolę oświadczyć można nie tylko słowami i powszechnie przyjętymi znakami, lecz i takim zachowaniem się, które w danych okolicznościach nie budzi wątpliwości co do treści oświadczenia".

[2]) P. *Longchamps* (o. c. str. 66).

[3]) O wyraźnym oświadczeniu woli p. np. art. 109, 211 § 1, 604 kz.; o dorozumianym ośw. woli, p. np. art. 393, 577 kz., XLII p. wpr. k. z.

[4]) Nie można natomiast traktować konstrukcji z art. 68 kz. za formę dorozumianego przyjęcia oferty (jak to czyni Longchamps o. c. str. 163). Nie mamy tu bowiem wcale do czynienia z tzw. „stillschweigende Willenserklärung", lecz wyłącznie z tzw. „Willensbetätigung". Uczynność prawna przychodzi w tym wypadku do skutku nie z chwilą dojścia oferty do osoby drugiej (wedle art. 30 kz.), lecz dopiero z chwilą przedsięwzięcia danego zachowania się przez przyjmującego ofertę (przystąpienia do wykonania umowy).

[5]) Inaczej także art. 6 szwajc. prawa oblig. z 30.III 1911 „Ist wegen der besonderen Natur des Geschäftes oder nach den Umständen eine ausdrückliche Annahme nicht zu erwarten, so gilt der Vertrag als abgeschlossen, wenn der Antrag nicht binnen angemessener Frist abgelehnt wird".

[6]) O ile chodzi o umowę darowizny (art. 357 k. z.) obowiązuje zasada, że jeżeli oświadczający wolę uczynienia darowizny (nie między obecnymi i nie bezpośrednio) nie oznaczył terminu do przyjęcia, związany jest swym oświadczeniem do chwili przyjęcia lub odrzucenia go przez stronę drugą; może jednak wezwać ją do złożenia oświadczenia i wyznaczyć w tym celu odpowiedni termin, a w razie bezskutecznego upływu tego terminu uważa się, że darowizna nie przyszła do skutku.

jak dla praktyki administracyjnej. Szczególne znaczenie tej kwestii dla tematu naszych badań każe nam omówić ją osobno.

3. Zagadnienie „milczenia" władzy administracyjnej[1]), ujętego sub specie cywilistycznej konstrukcji „woli dorozumianej" jest problemem nie tylko spornym, ale — możnaby powiedzieć — zwykle teoretycznie na tej płaszczyźnie w ogóle nietraktowanym albo też wciąż jeszcze pozostawianym jak gdyby w zawieszeniu. Tymczasem w literaturze monograficznej (ut supra) spotyka się niejednokrotnie wzmianki o takim możliwym ujęciu tego zagadnienia[2]); ponieważ obracają się one zwykle w sferze niedopowiedzeń i ogólników, przeto na tym tle często powstają nieporozumienia, niemal zaś zawsze panuje mglistość, przesłaniająca właściwy przedmiot badań. Dlatego sprawa ta wymaga wyświetlania w żywotnym interesie nauki. Może najjaśniej stawia to zagadnienie literatura włoska, najbogatsza w literaturze światowej w monografie z zakresu teorii „milczenia władzy"[3]); w literaturze hiszpańskiej, pozostającej nb. pod wybitnym wpływem nauki włoskiej, pojawiają się wnikliwe studia, opierające się (właśnie w związku z tym tematem) na analogiach z prawa prywatnego[4]), ale zagadnienie recepcji konstrukcji „woli dorozumianej" — poza studiami *Bielsy* — pozostaje otwarte; literatura francuska, która problemowi „silence de l'administration" poświęca niemało miejsca (choć przeważnie tylko w systemach), ogranicza się jednak albo tylko do wykładni tekstów na tle historycznym, albo do omówienia w tym związku zagadnienia tzw.

---

[1]) Nosi ono w literaturze różne nazwy; najściślejsze w językach romańskich (le silence de l'Administration, il silenzio del Administrazione, denegation tácita). W literaturze niemieckiej spotykamy określenia „Rechtsverweigerung" *(Tezner)*, „stillschweigende Willenserklärungen" *(Fleiner, Schack)*. Jak dalece określenia te są nieujednostajnione i dają powód do nieporozumień dowodzi dostatecznie dobitnie fakt, iż odpowiadając na kwestionariusz Międzynar. Instytutu Nauk Admin. w Brukseli (przygotowujący materiał dyskusyjny VI Międzynar. Kongres Nauk Admin. w Warszawie w r. 1936), przedstawiciele nauki i praktyki administracyjnej 3 Rzeszy (reprezentowani na tymże Kongresie przez jednego profesora, jednego wyższego funkcjonariusza ministerialnego i dwóch wybitnych samorządowców, wszystkich w charakterze delegatów rządu), potraktowali zagadnienie zatytułowane dosłownie „Garanties contre le silence de l'administration" jako problem ... tajemnicy służbowej (?) i w tym też sensie udzielili odpowiedzi, wydrukowanej w „Compte-rendu" (o. c. str. 236, por. z kwestionariuszem na str. 163).

[2]) Np. p. *Bielsa* (o. c str. 1123) „Toutes les solutions proposées pour interpréter juridiquement le silence de l'Administration publique ont leur point de départ de l'idée d'une volonte présumée de celle-là.."; *Wasiutyński* (o. c. str. CC n.).

[3]) Np. p. *Resta* (o. c. str. 512 n.) i u *Borsi'ego* „La giustizia ammin. str. 185 n.).

[4]) Np. p. *Gaskon y Marin* (o. c. str. 36 n.), *Bielsa* (o. c.).

„liaison d'instance" (création du contentieux)[1])[2]); w tym ostatnim ujęciu zacieśnia się omawiany problem (we Francji z reguły) do dziedziny rekursu instancyjnego wzgl. skargi sądowo-administracyjnej, pomijając natomiast omawiany tu punkt widzenia; w literaturze niemieckiej zagadnienie to było przedmiotem głębszej dyskusji poważnych autorytetów[3]), prowadzonej jednak raczej na marginesie, czy to w odnośnikach dzieł systematycznych, czy to na tle judykatury, zajmującej się nim żywo i mającej określony kierunek; szereg jednak autorów, zwłaszcza ostatniej doby, pomija je zupełnym nieraz milczeniem[4]); literatura polska, jeżeli o problem ten czasem potrąca[5]), to jednak przeważnie[5]a) go nie zgłębia.

Aby oprzeć studium omawianego problemu, ujętego pod tym kątem widzenia, na podłożu porównawczej oceny ważniejszych poglądów teoretycznych i wyników judykatury, przedstawimy najpierw momenty (i zapatrywania) przemawiające za stosowaniem w zakresie tzw. „woli dorozumianej" analogii z prawa prywatnego[6]) w prawie administracyjnym, następnie zaś momenty przemawiające przeciw tej analogii.

(C. d. n.)

---

[1]) Wedle tej głośnej teorii „la décision préalable comporte l'acceptation du contentieux par l'Administration. Elle sert ainsi à lier l'instance" (*Bonnard*, „Précis" str. 188); „rejeter la réclamation par une décision formelle équivalait à une acceptation de l'instance, mais garder le silence mettait le réclamant dans l'impossibilité d'organiser l'instance (*Hauriou*) „Précis", XII, str. 386) (ut infra).

[2]) Np. p. *Appleton* (o. c. str. 372 n.).

[3]) *Fleiner, Kormann, Jellinek i Preuss* i in.

[4]) Czynią to przeważnie teoretycy 3-ej Rzeszy (w szczeg. *Koehrentler*), ale p. także *Merkl* „Allg. Verw. R." Wiedeń 1927).

[5]) Np. p. *Chmurski* „Postęp. admin. w stosunku do sądown. admin." (w Zb. referatów na I Pol. Kongr. Nauk Admin., Poznań, 1929 str. 426), *Klonowiecki* „Strona w postęp. admin." (Lublin, 1938. str. 74), *Szymański* „Postęp. przed sądami ubezp. społ." (w „Przegl. Ubezp. Społ." 6/1938, str. 386) i in.

[5]a) Monografia *Wasiutyńskiego* (o. c.) stanowi tu wyjątek.

[6]) Pojęcie „analogii" nie powinno w zastosowaniu budzić wątpliwości, a jednak doświadczenie wykazało, że i co do niego trzeba się porozumieć; w ustawodawstwie bowiem jest często mowa o analogii („analogicznym" albo „podobnym" stosowaniu) tam, gdzie w rzeczy samej odsyła się do wyraźnie sformułowanego przepisu (np. art. 86 rozp. Prez. Rzpl. z 19.I 1928 Dz. U. 555/36, art. 94 rozp. Prez. Rzpl. z 22.III 1928 D. U. 36 p. 341); por. *Hilarowicz* „Luki w pr. admin." (o. c. str. 29).

Mgr H. JAHNKE-KUROWSKA

# WEZWANIE - ZAGROŻENIE Z ART. 16 ROZPORZĄDZENIA PREZYDENTA RZ. P. O POSTĘPOWANIU PRZYMUSOWYM W ADMINISTRACJI A ŚRODKI PRAWNE

Ostatnio w sprawie środków prawnych od wezwań-zagrożeń z art. 16 rozporządzenia Prezydenta Rz. P. z 22.III 1928 r. (Dz. U. Nr 36 poz. 342) Najwyższy Trybunał Administracyjny wydał wyrok z 30.XII 1937 l. rej. 2181/36 (Nr 1490 A), który zasadniczo odbiega od dotychczasowej wykładni stosowanej tak przez urzędy administracyjne, jak i stanowiska prawnego zawartego w przedmiotowych komentarzach.

Mianowicie N. T. A. uznał odnośnie do decyzji starosty powiatowego, zawierającej wezwanie do zalegalizowania istniejącego sklepu przez złożenie podania o zatwierdzenie projektu urządzenia sklepu pod rygorem jego likwidacji, że „zagrożenie-wezwanie, pod rygorem likwidacji" nie poprzedza zarządzenia egzekucyjnego, jak to przyjęła władza, lecz że samo przez się jest już jednym z zarządzeń egzekucyjnych, przewidzianych w ustawie i że poprzedza ono inne zarządzenie egzekucyjne, mianowicie co do zastosowania odpowiedniego środka przymusowego. „Dalej N. T. A. uznał", że wezwanie-zagrożenie na równi z zastosowaniem środka przymusowego objęte jest postępowaniem przymusowym, że wezwanie-zagrożenie co najwyżej może być traktowane jako wdrożenie wzmiankowanego postępowania i że ma opierać się na tytule wykonawczym na równi z zarządzeniem o stosowaniu środków przymusowych. W konsekwencji m. i. N. T. A. uznał, że postanowienie art. 18 postępowania przymusowego w administracji o dopuszczalności odwołań od zarządzeń egzekucyjnych dotyczy także zagrożeń, przewidzianych w art. 16 tegoż prawa.

Jeżeli się weźmie pod uwagę tekst obowiązujący artykułów 14, 15, 16 powołanego wyżej prawa, to zagrożenie może być w samym „tytule egzekucyjnym" (art. 16 p. 1 i art. 14 p. b i c) i wtedy zaskarża się je w łączności z odwołaniem od orzeczenia, stanowiącego tytuł wy-

konawczy według zasad postępowania administracyjnego. W sprawie, której dotyczy wyrok N. T. A. z 30.XII 1937 l. rej. 2181/36, orzeczenie wojewody o tyle było niesłuszne, że wniesione odwołanie od zarządzenia starosty pozostawił bez rozpoznania, uważając mylnie zarządzenie zalegalizowania sklepu pod rygorem jego likwidacji za decyzję incydentalną, od której nie służy odwołanie (art. 82. 84 postępowania administr.). Zarządzenie starosty składało się bowiem z 2 części: z zarządzenia zalegalizowania sklepu przez złożenie podania itp. i z zagrożenia mieszczącego się w tej samej decyzji, to jest w tytule wykonawczym, jeszcze niewykonalnym wobec przysługującego prawa odwołania do wojewody, jak tego wymaga artykuł 14 postęp. przymus. w administracji i z tych powodów nie mogącego być zasadniczo podstawą wdrożenia egzekucji władzy egzekucyjnej przez wydanie odpowiedniego zarządzenia. Wreszcie zgodnie z art. 16 p. 2 cytowanego prawa zagrożenie może być zawarte w „osobnym piśmie" i to w specjalnym piśmie władzy stanowiącej o tytule egzekucyjnym. Wówczas przysługują od niego środki prawne na zasadach ogólnych postępowania administracyjnego, a nie egzekucyjnego. Zagrożenie może być zawarte też w osobnym piśmie władzy egzekucyjnej i wówczas winno być uznane za decyzję incydentalną, zaskarżalną jedynie łącznie z odwołaniem od decyzji głównej, tj. od zarządzenia egzekucyjnego. Takie słuszne dedukcje zawierają rozważania *J. Grzymały-Pokrzywnickiego* w artykule: Niektóre zagadnienia z dziedziny postępowania przymusowego w administracji [1]).

Dotychczas „zagrożenie" zgodnie z art. 16 (Dz. U. poz. 342) zawarte w tytule egzekucyjnym czy w osobnym piśmie władzy orzekającej o nim, uważano jako należące do I stadium, tj. stadium postępowania administracyjnego, wyprzedzającego II, tj. samą egzekucję, uznając, iż strona dotknięta zagrożeniem ma zawsze możność zaczepienia go odwołaniem według zasad postępowania administracyjnego. Odmiennie Najwyższy Trybunał Administracyjny — każde zagrożenie niezależnie od formy jego wydania uznał, że jest on jednym z zarządzeń egzekucyjnych, że poprzedza ono inne zarządzenie egzekucyjne, mianowicie co do zastosowania środka prawnego i co najwyżej może być traktowane jako wdrożenie postępowania przymusowego.

Wprawdzie już poprzednio *dr Kałuski* w wyczerpującym komentarzu [2]) rozróżnił „zarządzenia egzekucji" od „zarządzeń egzekucyjnych",

---

[1]) Gazeta Administracji i P. P. nr 6 z 1931 str. 194.

[2]) Postępowanie przymusowe w administracji — wydanie z r. 1932 str. 81).

uznając jako dopuszczalne odwołanie w ramach artykułu 18 postępowania przymusowego w administracji tylko odnośnie do zarządzenia egzekucji. W innych wypadkach tj. od zarządzeń egzekucyjnych, jak wstrzymanie egzekucji, zaniechanie, odmowa egzekucji itp. zauważając, że w postępowaniu egzekucyjnym obowiązują ogólne zasady postępowania administracyjnego, zajął stanowisko, że w tych wypadkach powinny znaleźć zastosowanie postanowienia rozdziału XIII rozporządzenia o postępowaniu administracyjnym o odwołaniach i skargach incydentalnych (idem str. 82).

Omawiając zarządzenia ekzekucji czy egzekucyjne, uznaje *dr Kałuski* tylko władzę egzekucyjną jako właściwą do ich wydania.

Władze, wydając tytuły wykonawcze, zagrożenia itp., stosowały więc podane wyżej wyjaśnienia prawne.

Tymczasem Najwyższy Trybunał Administracyjny, uznając zagrożenie zawarte w niewykonalnym jeszcze tytule wykonawczym starosty jako jedno z zarządzeń egzekucyjnych, przewidzianych w ustawie, poprzedzające inne zarządzenia egzekucyjne, zajął w motywach wyroku z 30.XII 1937 l. rej. 2181/36 stanowisko, że „postanowienie artykułu 18 postępowania przymusowego w administracji o dopuszczalności odwołań od zarządzeń egzekucyjnych dotyczy także zagrożeń, przewidzianych w art. 16 tego prawa". W konkluzji Trybunał, nawiązując do art. 84 postępowania administracyjnego, tak samo jak dotąd czyniły to przeważnie władze, opierając się na oficjalnej wykładni Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i na poważnych komentarzach, uznał prawo odwołania od zagrożenia, lecz je zrównał co do stosowania środków prawnych; tak że obecnie czy zagrożenie zawarte jest w tytule wykonawczym władzy administracyjnej, czy w zarządzeniu egzekucyjnym władzy egzekucyjnej, służy od niego zawsze odwołanie w myśl art. 18 cytowanego postępowania przymusowego w administracji.

Poprzednio jednak w wyroku N. T. A. z 29.XII 1936 l. rej. 9888/34 zdawałoby się, że Najwyższy Trybunał nie uznał jako nielegalnego zarządzenia starosty podtrzymanego w mocy przez wojewodę zawierającego zagrożenie środkiem przymusowym, o ile ono zawierało pouczenie co do jednego łącznego środka prawnego odwołania w myśl wymogów art. 82 postępowania administracyjnego tak od zarządzenia zamknięcia przez stronę mleczarni jak i zagrożenia środkiem przymusowym władzy. Obecnie zatem nastąpiłaby zmiana stanowiska N. T. A. co do tej kwestii.

Podkreślić jeszcze należy, że zagrożenie zawarte w niewykonalnym tytule władzy administracyjnej, uznał N. T. A. jako jedno z zarządzeń egzekucyjnych, do wydania których dotąd uważano jako właściwą tylko władzę egzekucyjną (*dr Kałuski* str. 82).

Następnie N. T. A., uznając „zagrożenie" co najwyżej jako wdrożenie postępowania przymusowego, uznał, że zagrożenie ma się opierać na tytule wykonawczym na równi z zarządzeniem (pewnie egzekucji) o stosowaniu środków przymusowych.

Art. 16 (Dz. U. poz. 342 z 1928) ustala jednak, że zagrożenie może być zawarte w tytule, a więc i w niewykonalnym (!) jeszcze (który będzie podstawą egzekucji, gdy tytuł stanie się wykonawczym, a po zaopatrzeniu w klauzulę egzekucyjną, egzekucyjnym), podczas gdy zarządzenie egzekucyjne może nastąpić dopiero gdy tytuł wykonawczy stał się wykonalny (art. 14 p. 2) wzgl. tymczasowo wykonalny, gdy zastosowano w tytule klauzulę z art. 87 postępowania administr. Czyżby z rozważań N. T. A., że „zagrożenie ma się opierać na tytule wykonawczym", miało odmiennie, niż wypływa z artykułu 16, wynikać, że zagrożenie wolno stosować dopiero po wykonalności tytułu wykonawczego, na którym tak samo jak zarządzenie egzekucyjne, ma się oprzeć dopiero „zagrożenie"? Czy też nie należy terminu „ma się opierać na tytule wykonawczym" pojmować raczej w ten sposób, że zagrożenie ma być zgodne z tytułem wykonawczym?

Dla nas praktyków wyłania się obecnie ta trudność, że władza orzekająca o tytule wykonawczym, umieszczając w orzeczeniu nakaz czy zakaz, od którego służy prawo odwołania w myśl artykułu 82 postępowania administracyjnego, wstrzymującego wykonanie orzeczenia, o ile idzie o zagrożenie w nim zawarte, musi dać pouczenie zgodnie z artykułem 18 postępowania przymusowego, w myśl motywów N. T. A. z 30.XII 1937 l. rej. 2181/36, które to odwołanie — jak wiadomo — nie ma mocy wstrzymującej.

Praktyka i dalszy rozwój prawa przedmiotowego wykażą, jak doniosłe znaczenie ma odnośny wyrok Najwyższego Trybunału Administracyjnego.

R. HAUSNER.

# NOWELIZACJA PRZEPISÓW O ORGANIZACJI URZĘDÓW WOJEWÓDZKICH I STAROSTW

(Ciąg dalszy)

## VIII Pieczęcie.

A. (Z rozp. z 30 czerwca 1930)

§ 5. Używanie pieczęci regulują osobne przepisy.

Urzędnicy fachowi mają prawo używania pieczęci okrągłej z herbem Państwa i napisem wskazującym ich zależność służbową i charakter urzędowy („starostwo . . ., lekarz powiatowy . . .“ itp.) w następujących wypadkach:

a) gdy przy czynnościach urzędowych przez nich spełnianych użycie pieczęci jest niezbędne (np. ekshumacje itp.);

b) gdy chodzi o uwiarcgodnienie orzeczeń, opinij i elaboratów fachowych, które w myśl paragrafu poprzedniego urzędnicy fachowi podpisują bez dodatku „za starostę“.

B. (W rozp. z 13 sierpnia 1931 brak odpowiednika tego przepisu)

Sprawa pieczęci urzędowych jest uregulowana (i to częściowo) tylko w rozp. o org. starostw.

1) W opiniach Minstw nie znajdujemy w tym względzie żadnych wniosków.

2) Natomiast znajdujemy w materiałach ankietowych wnioski, ażeby w pieczęć były zaopatrywane w s z y s t k i e dokumenty i pisma mające znaczenie dokumentów, podpisywane przez wojewodę (starostę) względnie urzędnika pełniącego jego funkcje, lub zastępującego go.

3) Proponuje się również wprowadzenie przepisów o pieczęciach dla u r z ę d n i k ó w f a c h o w y c h także do rozp. o urzędach wojew., przy czym niektóre opinie uważają, że określenie „urzędnik fachowy“ wymaga szczegółowego rozwinięcia.

Nie brak też zapatrywania, jakoby upoważnienie urzędników fachowych do używania pieczęci pozostawało w sprzeczności z omówionymi wyżej §§ 3 (wzgl. 4), według których starostwo (urząd wojew.) ani poszczególne ich części nie występują na zewnątrz samoistnie.

5) Są też wnioski, ażeby referenci fachowi (np. lekarze) posiadali odrębne pieczątki służbowe (a nie ogólne pieczęcie starostwa) ze względu na konieczność wydawania w terenie orzeczeń, zaświadczeń itp. czysto fachowych, a podpadających pod przepisy o tajemnicy zawodowej. Zwrócono przy tym uwagę, że odnośni urzędnicy fachowi działają na zewnątrz m. in. na podstawie przepisów sądowych, przepisów o izbach lekarskich a także układów międzynarodowych (lekarze weterynarii).

## IX Podział urzędów na komórki organizacyjne.

A. (Z rozp. z 30 czerwca 1930)

§ 6. (2). Kategorie spraw jednorodnych pod względem prawnym, względnie faktycznym, należy łączyć w całość, która się nazywa referatem.

§ 8. Podział na referaty ustala wojewoda, biorąc pod uwagę warunki miejscowe, stan liczebny i przygotowanie personelu, zakres czynności starostwa, obowiązujące ustawodawstwo itp.

Przy podziale tym należy w każdym razie wyodrębnić w oddzielne referaty: .... (następuje wyliczenie referatów).

§ 9. Starosta dokonywa podziału pracy między referentów, przy czym zależnie od rodzaju poszczególnych spraw może łączyć kilka referatów w ręku jednego urzędnika, lub też jeden referat rozdzielić między kilku urzędników, przez co jednak nie powstaje w obrębie starostwa osobna jednostka organizacyjna.

B. (Z rozp. z 13 sierpnia 1931)

§ 4. Urząd wojewódzki dzieli się na wydziały.

W każdym urzędzie wojewódzkim jest wydział ogólny (i dyrekcja robót publicznych).

Pozostałe czynności urzędu wojewódzkiego rozdziela się na wydziały według następujących zasad:

1) w poszczególnych wydziałach łączy się sprawy pozostające w związku pod względem prawnym, faktycznym lub fachowym;

2) liczba wydziałów powinna być jak najmniejsza;

3) zakres samodzielnej decyzji poszczególnych urzędników powinien być jak najszerszy.

§ 5. Jeżeli zakres czynności wydziału jest tak duży lub tak różnorodny, że wymaga podziału aprobaty, czy to w celu odciążenia naczelnika wydziału, czy należytego uwzględnienia spraw fachowych, należy go podzielić na oddziały.

Podział na oddziały odbywa się według analogicznych zasad, jak podział na wydziały.

Oddział stanowi najniższą jednostkę organizacyjną urzędu wojewódzkiego.

W wydziałach podzielonych na oddziały naczelnik wydziału jest z reguły kierownikiem jednego z oddziałów. Wyjątek od tej zasady może wprowadzić wojewoda za zgodą właściwego Ministra.

§ 6. (2). Naczelnik Wydziału (kierownik oddziału)..... łączy kilka kategoryj pokrewnych..... w ręku jednego urzędnika referującego lub też jedną kategorię

spraw rozdziela między kilku urzędników — przez co jednak nie powstaje żadna nowa jednostka organizacyjna.

Sprawa podziału urzędów wojew. i starostw na komórki org. wywołała wśród uczestników ankiety żywe zainteresowanie. Podzielimy nadesłane uwagi i wnioski jak następuje:

a) wnioski i spostrzeżenia natury ogólnej;

b) wnioski dotyczące podziału starostw na referaty;

c) wnioski dotyczące podziału urzędów wojewódzkich;

d) wnioski dotyczące wydziału ogólnego oraz innych wydziałów w urzędach wojew.;

e) wnioski dotyczące załatwiania spraw budżetowo-gospodarczych;

f) wnioski dotyczące kancelarii.

### X Wnioski i spostrzeżenia natury ogólnej.

1) W materiałach ankietowych znajdujemy uwagę, że obecne przepisy przyjmują jako kryterium podział czynności według kategorii spraw, wskutek czego tzw. wykazy akt (teczki) obejmują zawrotną liczbę tych kategoryj (dochodzącą w jednym z wydziałów do liczby 265). Przy tym systemie następuje zbytnie rozproszkowanie zagadnień i brak koordynacji, wskutek zasklepienia się urzędników w drobnych odcinkach pracy. Stąd wynika propozycja podziału czynności urzędów wojew. i starostw według trzech zasadniczych działów, a mianowicie:

a) czynności o charakterze organizacyjno-kontrolnym (komórka organizacyjno-inspekcyjna);

b) ewidencjonowanie zjawisk i wydarzeń (komórka rejestracyjna), obejmująca ewidencję wszelkich ważniejszych wydarzeń i zjawisk, mających znaczenie dla adm. ogólnej;

c) czynności o charakterze inform.-korespondencyjnym (komórka inform.-koresp.), mająca za zadanie informowanie interesantów i załatwianie spraw, które ze względu na swój charakter nie kwalifikują się do poprzednich dwóch komórek.

Taki podział miałby przyczynić się znacznie do przejrzystości i uproszczenia urzędowania.

2) Podkreślono w ankiecie specjalne znaczenie zagadnień prawnych (orzecznictwa) nie związanych ściśle z tzw. fachowością. Sprawy te powinny być skupione w jednej dużej komórce org., która przejęłaby te sprawy ze wszystkich innych komórek org. Te ostatnie byłyby ograniczone do spraw ściśle fachowych (specjalnych).

3) Interesuje oczywiście członków ankiety sprawa usztywnienia i ujednolicenia wewnętrznej struktury urzędów, przy czym ja-

ko argumenty pro przytacza się w szczególności: a) że obecna, de facto sztywna organizacja zdała kilkuletnią próbę życia; b) że w odniesieniu do starostw wchodzi w grę również moment odmiennych metod pracy zarówno terenowej jak i biurowej w poszczególnych referatach, które powstały częściowo w drodze zespolenia urzędów niegdyś samodzielnych, c) że z tego wynika również potrzeba pewnej specjalizacji w poszczególnych referatach, d) że specjalizacja będzie źródłem odciążenia kierowników urzędów od fikcyjnej nieraz odpowiedzialności.

4) Niektórzy zwolennicy usztywnienia organizacji uważają, że wprowadzając do rozporządzeń przepisy sztywne, należałoby przewidzieć pewne odchylenia, np. możliwość zamiany wydziału na oddział i odwrotnie.

5) Są zwolennicy podziału urzędów na nieliczne a duże komórki org., motywując to z jednej strony ekonomią, z drugiej koniecznością koordynacji w większym zakresie spraw jednorodnych.

6) Są również zwolennicy ustalenia zakresu pracy poszczególnych komórek org. (zwłaszcza wydziałów w urzędach wojew.) w ten sposób, ażeby rozmiar ich pracy był możliwie jednakowy, przy czym jako kryterium proponują liczbę pracowników wydziału.

7) Pewne głosy wypowiadają się w tym kierunku, że ilość komórek org. (przede wszystkim wydziałów w urzędach wojew.) powinna być płynna, tj. dostosowana do istotnych potrzeb danego wojew., spotykamy się bowiem z tym zjawiskiem, że największe i najmniejsze województwa mają dziś urzędy z tą samą ilością wydziałów i oddziałów.

## XI Podział starostw na referaty.

(rozp. z 30 czerwca 1930)

§ 8. Podział na referaty ustala wojewoda, biorąc pod uwagę warunki miejscowe, stan liczebny i przygotowanie personelu, zakres czynności starostwa, obowiązujące ustawodawstwo itp.

Przy podziale tym należy w każdym razie wyodrębnić w oddzielne referaty;

1) sprawy wynikające ze stanowiska starosty, jako reprezentanta Rządu (referat ogólny);

2) sprawy dotyczące ogólnego kierownictwa, a mianowicie: sprawy dotyczące wewnętrznej organizacji starostwa oraz innych organów i urzędów podległych staroście, czuwanie nad ogólnym biegiem urzędowania, sprawy osobowe i wyszkoleniowe oraz nadzoru ogólnego nad kancelarią starostwa (referat organizacyjny);

3) sprawy bezpieczeństwa i polityczne (referat bezpieczeństwa)—obejmujący w miarę możności również sprawy porządku publicznego;

4) sprawy ściśle administracyjne, wymagające z reguły przygotowania prawniczego, jak sprawy wodne, przemysłowe, obywatelstwa, odbudowy itp. Sprawy te

winny być połączone w miarę potrzeby i możności w jeden lub dwa referaty administracyjno-prawne;

5) sprawy wojskowe i mobilizacyjne oraz wychowania fizycznego i przysposobienia wojskowego (referat wojskowy);

6) orzecznictwo i politykę karno-administracyjną (referat karno-administracyjny);

7) sprawy opieki społecznej;

8) sprawy inwalidów wojennych;

9) referaty fachowe, załatwiające sprawy oparte w przeważającej mierze na zawodowej wiedzy poszczególnych referentów fachowych, przydzielonych do starostwa.

1) Referat w starostwie nie jest komórką organizacyjną. Wynika to z wyraźnych wypowiedzeń się M. S. Wewn. w okólnikach zgodnych z rozp. o org. starostw (§ 9), jako też z art. 69 ustawy, który—odmiennie niż art. 35—nie przewiduje komórek org. w starostwie. Ankieta wykazała niemal jednomyślność w tym względzie, że starostwa należy podzielić na komórki org., zwane referatami.

2) Za utworzeniem referatów przytacza się następujące argumenty:

a) praktyka podzieliła już starostwo na komórki org. Niektóre referaty, np. karno-adm., zatrudniają kilku i kilkunastu urzędników;

b) w każdym prawie referacie praktyka wysuwa zagadnienia trudniejsze (analiza sprawy, przepisy, polityka) i łatwiejsze (wykonanie, schemat), oraz czynności biurowo-kancelaryjne. Wszystkie one, obsługując jeden referat, potrzebują i zatrudniają urzędników o różnych kwalifikacjach (I, II i III kat.);

c) w przytoczonych wypadkach istnieje faktycznie pewien podział pracy, konieczne jest też spełnianie przez jednego z urzędników kierownictwa referatu, kontroli i aprobaty, jako też czuwanie nad jednolitością polityki referatu;

d) taka odpowiedzialność za całość referatu ze strony kierownika jest—zwłaszcza w większych starostwach—niezbędna, gdyż ani starosta, ani wicestarosta nie mogą całego nadzoru dość ściśle wykonywać. Nawet w sprawach zastrzeżonych do decyzji starosty, przedaprobata kierownika referatu usprawnia i ułatwia aprobatę starosty i odciąża starostę;

e) stworzenie z poszczególnego referatu komórki org. z kierownikiem na czele musi niewątpliwie dany dział pracy usprawnić, zapewniając mu odpowiednią samodzielność i jednolitość kierownictwa;

f) podkreśla się również korzyści w zakresie polityki personalnej: zwiększenie ambicji i poczucia odpow. kierowników referatów.

awansowanie całego szeregu lepszych urzędników na kierowników, pobudzenie ambicji i chęci pogłębiania wiadomości;

g) nie jest wykluczony również dodatni wpływ takiej reorg. na stosunek urzędów woj. do starostw, gdyż powstanie potrzeba głębszego wejrzenia w wewn. org. starostw, ustalania etatów referatów, lepszego szkolenia kierowników itd., co wzmocni wgląd urzędów wojew. w bieg spraw w starostwie.

3) Jeżeli chodzi o argumenty przeciwko podnoszeniu referatów do poziomu komórek org., to (sporadyczne) głosy za utrzymaniem stanu dotychczasowego podają głównie zbyt małe wyrobienie urzędników w starostwach, a stąd trudność wybrania kandydatów na kierowników referatów. Obecnie niektóre referaty, zwłaszcza w małych starostwach, prowadzą nawet urzędnicy III kat., pracowici i bardzo sumienni, jednak (zdaniem tych uczestników ankiety) trudno by im było powierzyć kierownictwa komórek org., a z drugiej strony trudno by było również tych praktycznych kierowników degradować na stanowiska pomocnicze. Szereg referatów, zwłaszcza w mniejszych starostwach, obsadzony jest jednoosobowo. Wreszcie usztywnienie org. w formie referatów jako komórek org. utrudniłoby swobodne dysponowanie siłami w starostwie i poruczanie czynności ad personam poszczególnym urzędnikom, obecnie niczym nie ograniczone.

4) Ministerstwa nie wypowiedziały się wyraźnie za reorg. starostw w sensie podziału na komórki org. Jednak z niektórych opinii (np. Mstwa Opieki Społ. w stosunku do referatu inwalidzkiego) wynika, że referaty te powinny być zorg. jako osobne jednostki z kierownikiem na czele, ponieważ referaty te obejmują terytorialnie większą liczbę powiatów i reprezentują pewną specjalność.

5) Dużą dyskusję wywołało zagadnienie, czy organizacja starostwa (bez względu czy referat będzie uznany za komórkę org., czy też pozostanie stan obecny) ma być usztywniona, t.zn. w rozp. ściśle ustabilizowana, czy też rozp. ma zawierać przepisy ramowe.

a) Za stabilizacją (usztywnieniem) przytacza się, że obecna płynność podziału jest niedobra i nawet w obrębie tego samego wojew. są różnice w org. starostw. Struktura taka jest nieprzejrzysta, zwłaszcza dla interesantów, załatwiających sprawy w starostwach.

b) Za ramowością przytacza się, że organizacja powinna być przystosowana do istotnych potrzeb, a te w różnych powiatach są różne, jak tego dowodzi właśnie obecna rozmaitość w podziale na referaty. Stabilizacja uniemożliwiłaby staroście swobodną dyspozycję personelem, np. gdy zajdzie potrzeba pewnego referenta czasowo wyodręb-

nić i podporządkować bezpośr. staroście (sprawy polityczne, aprowizacyjne itd.) albo gdy starosta chce pewnym działem osobiście pokierować.

c) Są zwolennicy koncepcji pośredniej tj. stabilizacji częściowej z ustanowieniem w rozp. szerokich możliwości odchyleń od schematów, przy czym mogłoby w rozp. nastąpić nawet całkowite usztywnienie ze wskazaniem z góry, w jakich granicach wolno od schematu odstąpić (np. że wolno stworzyć osobny referat przemysłowy, porządku publicznego itp.).

6) Zwolennicy całkowitej ramowości proponują upoważnić bądź Ministra, bądź wojewodę, bądź nawet starostę do ustalania szczegółowego podziału na referaty stosownie do warunków miejscowych, liczebności i kwalifikacji personelu itd. W każdym razie niektórzy proponują upoważnić starostę do: przenoszenia pewnych spraw z jednego referatu do innego, zlecenia pewnych spraw poszcz. urzędnikom ad personam, jako też wyodrębniania pewnych zagadnień bezpośr. dla starosty.

7) W ankiecie poruszono cały szereg kwestii specjalnych, które rzucają światło na poglądy istniejące w sprawie wewn. organizacji starostw:

a) zwrócono uwagę, że szwankuje wykonanie zasady o łączeniu razem spraw jednorodnych pod względem prawnym i faktycznym (art. 69),

b) w rozp. o org. starostw nie zostały dość szczegółowo rozpracowane poszczególne referaty, a schemat zawarty w § 8 jest zbyt ogólnikowy,

c) referatów powinno być jak najmniej,

d) nazwy referatów powinny być uproszczone (krótkie, złożone z jednego wyrazu),

e) jeżeli chodzi o pomoc prawną (referat prawny), to tzw. „omnibus" nie może być wyspecjalizowany we wszystkich referatach. Byłoby bardziej pożądane, ażeby element prawny był reprezentowany we wszystkich ważniejszych referatach,

f) w razie uznania referatów za komórki org., referat powinien być odpowiednio duży, aby mógł uzasadnić mianowanie osobnego kierownika (wyjątek dla referatów fachowych, niekiedy jednoosobowych). Są propozycje, ażeby w dużym referacie był kierownik i stały jego zastępca. Wreszcie proponuje się, ażeby w ramach referatów istniały „grupy", nie będące jednostkami org., np. grupa spraw porządku publ., wodnych, paszportowych itp., dopóki dynamika i ilość spraw nie zmusi do stworzenia z danej grupy osobnego referatu,

g) są też propozycje, ażeby uprawnienia zastrzeżone w przepisach wojewodom w odniesieniu do podziału czynności w starostwach— przekazać wojewodom, jako odpowiedzialnym za organizację.

8) Jest wniosek, ażeby referaty, w razie ich uznania za komórki org., nazwać oddziałami.

9) Co do pewnych referatów, zwłaszcza samorządowego, budowlanego i opieki społecznej, niektórzy uczestnicy ankiety nawiązują do problemu decentralizacji, tj. przekazania tych spraw organom samorządowym, przez co oczywiście znakomicie uprościłaby się org. starostw.

10) Gdyby całkowita decentralizacja nie była możliwa, są wnioski, ażeby zalegalizować w rozp. istniejący stan faktyczny, że sprawy z referatu samorządowego starostwa są załatwiane przez inspektora samorządu gminnego, podobnie sprawy opieki społ. i budowlane przez odpowiednie referaty wydziału powiatowego.

11) Wreszcie zgłoszono wnioski, dotyczące odchyleń od podziału na referaty w odniesieniu do starostw grodzkich, które mają w tym zakresie odrębne potrzeby.

## XII Podział starostw na referaty (część szczegółowa)

1) W materiałach ankietowych znajduje się szereg konkretnych propozycyj co do podziału starostw na referaty, na ogół następujące: a) referat ogólny, b) bezpieczeństwa, c) adm.-prawny, d) wojskowy, e) karno-adm., f) referaty fachowe, g) kancelaria.

2) Co do referatu ogólnego (proponowana jest także nazwa „organizacyjny“) jest niemal jednozgodna opinia, że w referacie tym należy połączyć wymienione w § 8 rozp. pod 1 i 2 oddzielne referaty: ogólny i organizacyjny. Referat ogólny, którego kierownictwo jest zastrzeżone staroście, jako referat faktycznie nie istnieje, gdyż sprawy te są załatwiane przeważnie przez referaty bezpieczeństwa, organizacyjny lub adm.-prawny.

Z referatu org. została w praktyce wydzielona kancelaria, pozostałe zaś sprawy załatwia wicestarosta albo kierownik kancelarii, częściowo referat bezpieczeństwa i adm. Sprawy budżetowo-gospodarcze i legalizację podpisów załatwia kierownik kancelarii.

Teczki tych dwu referatów, zawierające w tytułach sprawy bardzo zasadnicze, w praktyce zawierają przeważnie akta nieliczne i drugorzędne, gdyż przeważna część spraw załatwiana jest w dzienniku tajnym, pozostającym zazwyczaj w referacie bezpieczeństwa. Szereg spraw z tych obu referatów starosta i wicestarosta powierzają do załatwienia

poszczególnym referentom, sami zaś w tych sprawach z reguły są aprobantami.

Zdaniem uczestników ankiety należałoby te oba referaty połączyć, przekazując im oprócz spraw wyliczonych w pkt. 1) i 2) § 8 rozp., również sprawy podziału admin., nazw miejscowości, samorządowe, odznaczenia, interpelacje, stosunku starosty do władz niezespolonych, sprawozdania i wykazy ogólne, bibliotekę i wydawnictwa, legalizację dokumentów, uwierzytelnianie odpisów, sprawy specjalnie zlecone i nie należące do innych referatów.

3) Dla referatu bezpieczeństwa niektórzy proponują nazwę: „społeczno-polityczny". Dla spraw porządku publ. proponują osobny referat według uznania wojewody, zależnie od warunków miejscowych, co z reguły będzie potrzebne w starostwach grodzkich. Do oddziału bezpieczeństwa (społ.-polit.) proponuje się sprawy polityczne i bezpieczeństwa, opinie o kandydatach do służby publ., sprawy cudzoziemców, broni, wyznaniowe, meldunkowe, stowarzyszeń, świadectwa moralności (ewent. całość porządku publ.).

4) Z oddziału administracyjno-prawnego proponuje się wydzielić sprawy przemysłowe, tam gdzie Mstwo Przemysłu i H. dla tych spraw przydziela osobnych referentów specjalnych. Są też propozycje, ażeby z wydziału tego wydzielić sprawy przemysłowe i wodne, a nazwać go wydziałem „spraw obywatelstwa i stanu cywilnego". Wydzielenie wspomnianych spraw uzasadnia się tym, że powinny one być traktowane pod kątem widzenia problemów gospodarczych, a nie tylko adm.-policyjnym. Jest też wniosek dołączenia do tego wydziału spraw opieki społecznej.

5) Dla referatu wojskowego proponuje się nazwę „spraw obrony Państwa", przy czym niektórzy podkreślają potrzebę uwydatnienia bardzo ważnego działu spraw O. P. L.

6) W odniesieniu do referatów fachowych (o ile by nie nastąpiła decentralizacja na samorząd) w ankiecie była rozważana m. i. sprawa połączenia referatu opieki społecznej i sanitarnego. Przeciwko temu przytaczano w dyskusji, że same sprawy sanitarne zajmują lekarzom powiatowym zbyt wiele czasu, co uzasadniałoby nawet przywrócenie dawnej nazwy „urząd zdrowia" — poza tym lekarze ci są zatrudnieni społecznie jako prezesi P. C. K., T-wa przeciwgruźliczego itd. Tym argumentom przeciwstawiano, że połączenie tych dwóch referatów w ręku lekarza powiatowego zwiąże go ściślej ze starostwem i urzędowaniem, czynności zaś pomocnicze, referendarskie i biurowe mogliby załatwiać referenci pomocniczy i kontrolerzy sanitarni.

7) Co do kancelarii mamy propozycje traktowania jej jako komórki org. równorzędnej z referatami oraz wyraźnego poruczenia jej kierownikowi spraw budżetowo-gospod. (co zresztą wynika z § 39 rozporządzenia).

8) Dla starostw grodzkich proponowany jest w ankiecie podział na: a) referat ogólny, b) społeczno-polityczny (albo też odrębny referat polityczny, a odrębny bezpieczeństwa i porządku publ.), c) administracyjny, d) przemysłowy (jeżeli jest dostateczna ilość takich spraw), e) karny, f) wojskowy, g) pracy, opieki i zdrowia, h) kancelaria.

## XIII Podział urzędu wojewódzkiego na wydziały.

(Z rozp. z 13 sierpnia 1931).

§ 4. (2) W każdym urzędzie wojewódzkim jest wydział ogólny (i Dyrekcja Robót Publicznych).

§ 7. (2) Do wydziału ogólnego należą sprawy wewnętrznej organizacji urzędu wojewódzkiego, czuwanie nad techniczną stroną urzędowania i zaspokajanie potrzeb poszczególnych wydziałów pod względem osobowym, gospodarczym, budżetowo-rachunkowym i kancelaryjnym.

(3) W sprawach tych wydział ogólny porozumiewa się z naczelnikami innych wydziałów i zasięga ich opinii względnie wniosków.

(4) W wydziale ogólnym jest czynny wojewódzki inspektor starostw . . . .

§ 8. (1) W wydziale ogólnym jest oddział budżetowo-gospodarczy.

(2) Oddział ten załatwia . . . . .

§ 12. . . . . . Wszystkie sprawy, dotyczące obrony Państwa winny być załatwiane w porozumieniu z wydziałem wojskowym, wszystkie sprawy o charakterze ogólno-politycznym, narodowościowym i wyznaniowym—w porozumieniu z wydziałem bezpieczeństwa, wszystkie sprawy organizacyjne — w porozumieniu z wydziałem ogólnym, wszystkie sprawy dotyczące polityki aprowizacyjnej i mobilizacji żywności — w porozumieniu z oddziałem dla spraw aprowizacyjnych, wszystkie sprawy dotyczące samorządu — w porozumieniu z wydziałem samorządu.

§ 13. (1) Kancelaria urzędu wojewódzkiego wchodzi w skład wydziału ogólnego.

(2) Kancelaria obejmuje . . . . .

§ 18. (1) Sprawy wynikające z uprawnień wojewody jako reprezentanta Rządu . . . . . załatwiane są w wydziale ogólnym.

**Uwaga:** Dla porównania cytujemy z rozp. o org. starostw przepis § 8 ustęp (2) pkt 1) i 2).

Przy podziale tym należy w każdym razie wyodrębnić w oddzielne referaty:

1) sprawy wynikające ze stanowiska starosty, jako reprezentanta Rządu (referat ogólny);

2) sprawy dotyczące ogólnego kierownictwa, a mianowicie: sprawy dotyczące wewnętrznej organizacji starostwa oraz innych organów i urzędów podległych staroście, czuwanie nad ogólnym biegiem urzędowania, sprawy osobowe i wyszkoleniowe oraz nadzoru ogólnego nad kancelarią starostwa (referat organizacyjny).

1) Wewnętrzna organizacja urzędów wojew. opiera się na ustawie, która w art. 35 podaje ogólne zasady podziału na wydziały („niezbędną ilość") i na oddziały („w razie koniecznej potrzeby"). Spośród wydziałów wymieniono wyraźnie wydział ogólny (jednak bez użycia tej nazwy), w którym mają być złączone wszystkie sprawy organizacyjne w najobszerniejszym znaczeniu.

2) Interpretacja punktu 4) art. 35 ustawy dotycząca wydziału ogólnego nasuwa pewne wątpliwości, o których będziemy mówili w swoim czasie, rozpatrując zagadnienie inspekcji.

3) Rozp. wykonawcze o org. urzędów wojewódzkich wymienia wyraźnie w § 4 wydział ogólny (i dyrekcję robót publ., która nie jest identyczna z obecnym wydziałem komunikacyjno-budowl., jak to niektórzy uczestnicy ankiety mylnie interpretowali), a w § 12 wymienia wydział wojskowy, bezpieczeństwa i samorządu. Co do oddziałów rozporządzenie wykonawcze wymienia w § 7 wojewódzkiego inspektora starostw, w § 8 oddział budżetowo-gospodarczy, w § 12 oddział aprowizacyjny, w § 13 kancelarię, w § 36 inspektora samorządowego oraz oddział personalno-organizacyjny. Rozp. wykonawcze wspominało również (w § 9, 32 i 36) o „osobnym referacie oddziału budżetowo-gospodarczego, załatwiającego sprawy dyrekcji robót publicznych". Przepis ten oparty był na art. 35 pkt 5 ustawy, który w tekście jednolitym, ze względu na skasowanie Mstwa Robót Publ, został skreślony, jako nieaktualny.

4) Materiały ankietowe dotyczące sprawy podziału urzędów wojew. na wydziały omówimy w następującej kolejności:

a) wnioski i uwagi ogólne,

b) sprawa wydziału ogólnego,

c) inne wydziały.

C. d. n.

Dr ROMUALD KLIMÓW

# ZARYS POSTĘPOWANIA KARNO-ADMINISTRACYJNEGO

Ciąg dalszy

## III Dowody.

*Pojęcie dowodu.* Dowodem w postępowaniu karno-adm. jest wszystko, co przyczynić się może do wykrycia prawdy materialnej, a nie jest sprzeczne z prawem (art. 49 post. adm.).

*Ocena dowodów.* Na podstawie swobodnej oceny wyników postępowania karno-adm. władza może przyjąć daną okoliczność za udowodnioną lub nieudowodnioną (art. 50 post. adm.).

*Dokumenty.* Dowód z dokumentów (art. 91 § 3 k. k.) dopuszczalny jest tak z dokumentów publicznych jak i prywatnych.

Siłę dowodową dokumentu ocenia się w granicach postanowień postępowania adm. (art. 51 post. adm.) i innych przepisów prawnych (np. przepisów o dowodzie ksiąg handlowych, dzienników agentów handlowych itp.).

Dopuszczalny jest dowód nieprawdziwości dokumentów tak publicznych jak i prywatnych (art. 55 post. adm.) [1]), przy czym w razie podniesienia zastrzeżeń lub istnienia podejrzeń co do prawdziwości dokumentów, władza—może zależnie od ich znaczenia dla sprawy—albo postępowanie w całości lub w części wstrzymać do czasu wyjaśnienia prawdziwości dokumentów, albo też postępowanie dalej prowadzić (art. 51 post. adm.).

Moc dowodowa dokumentu publicznego, wystawionego w przepisanej formie przez władzę publiczną w granicach jej właściwości albo przez osobę zaufania publicznego, albo też dokumentu uznanego za publiczny przez obowiązujące przepisy, jest zupełna co do tego, co

---

[1]) Zapis do księgi metrykalnej dokonany prawidłowo, jest w myśl art. 52 dokumentem publicznym, a tym samym i zupełnym dowodem, z zastrzeżeniem przewidzianym w art. 55 post. adm. co do dowodu przeciwnego (wyrok N. T. A. z 14.VI 1937 l. rej. 10694/34).

według dokumentu urzędownie stwierdzono, oświadczono lub zarządzono (art. 52 post. adm.).

Dokumenty publiczne, wystawione przez władze obce, podlegają pod względem mocy dowodowej swobodnej ocenie (art. 52 ust. 3 post. adm.).

Dokumenty prywatne, podpisane lub zaopatrzone znakiem ręcznym, należycie uwierzytelnionym, stanowią dowód zupełny na pochodzenie ich treści od wystawcy (art. 53 post. adm.).

Tak obwinionemu jak i na podstawie szczególnego przepisu prawnego pokrzywdzonemu przysługuje prawo zastąpienia dowodu z dokumentów powołaniem się na akta urzędowe znajdujące się w posiadaniu polskich władz. Żądaniu przeprowadzenia takiego dowodu władza nie może odmówić i dla dokonania oględzin winna akta te albo do siebie sprowadzić, albo też dokonać potrzebnych oględzin u wskazanej władzy lub we wskazanym urzędzie (art. 56 post. adm.).

*Świadkowie.* Władza administracyjna bada świadków albo z własnej inicjatywy, albo na wniosek stron. Władza wzywa świadków do siebie albo też bada świadków sprowadzonych przez strony (art. 57 post. adm. i art. 21 p. k. a.).

Świadkami są osoby trzecie, które mają podać władzy swoje własne spostrzeżenia co do ważnych dla sprawy faktów. Różnią się oni od biegłych tym, że ci ostatni wydają opinie oparte na wnioskowaniu ze spostrzeżeń własnych lub obcych.

Świadek ma obowiązek jawienia się na wezwanie władzy i obowiązek usprawiedliwienia przyczyny niestawiennictwa się w oznaczonym terminie. Jako przyczyny usprawiedliwiające niestawiennictwo przyjmuje się chorobę świadka, śmierć rodziców, męża, żony lub dzieci, przerwę w komunikacji, pozbawienie wolności i zbyt późne wezwanie (art. 58 post. adm.).

*Zeznania piśmienne.* Władza może zamiast wzywania świadków ograniczyć się do zażądania od nich zeznań na piśmie z tym, że świadek musi wówczas spisać swoje zeznanie w całości własnoręcznie (art. 20 ust. 3 post. adm.). Ten tryb składania zeznań winien być zastosowany zwłaszcza wówczas, gdy świadek jest chory, albo gdy zachodzi znaczna odległość od siedziby władzy (art. 57 post. adm.).

Zeznania na piśmie winny być przedłożone władzy administracyjnej w zakreślonym terminie, a niedotrzymanie terminu należy usprawiedliwić (art. 57 ust. 4 post. adm.).

*Zeznania składane w drodze delegacji.* W wypadku znacznej odległości zamieszkania świadka od siedziby władzy, jak również w razie

choroby świadka, można też zarządzić przesłuchanie w drodze delegacji przez równorzędny lub niższy urząd znajdujący się w pobliżu zamieszkania świadka. Świadka chorego może władza przesłuchać w jego mieszkaniu sama lub przez równorzędny albo niższy urząd (art. 57 ust. 3 post. adm.).

*Skutki niestawiennictwa lub nieprzedłożenia zeznań.* Nieusprawiedliwione niestawiennictwo świadka w terminie lub nieusprawiedliwione nieprzedłożenie zeznań na piśmie pociąga za sobą karę dla wymuszenia w wysokości do 50 zł.

W razie ponownego omieszkania terminu, świadek ulega karze do 100 zł i władza może zarządzić przymusowe sprowadzenie świadka do urzędu. W ciągu 14. dni od ogłoszenia świadkowi lub doręczenia mu orzeczenia władzy, nakładającego karę dla wymuszenia może jeszcze świadek usprawiedliwić przyczynę omieszkania terminu, a władza—uznając naprowadzone powody—może swe orzeczenie cofnąć (art. 108 post. adm.).

Przeciw orzeczeniu władzy nakładającemu karę dla wymuszenia za niejawienie się w terminie lub nieprzedłożenie zeznań na piśmie służy ukaranemu odwołanie do wojewody, które jednak nie wstrzymuje wykonania orzeczenia (art. 110 post. adm.).

*Obowiązek zeznawania.* Każda osoba wezwana jako świadek musi (poza wyjątkami wynikającymi z przepisów post. karno-adm. i przepisów ustaw szczególnych) zeznawać o tym, co jest jej wiadomym o sprawie (art. 60 post. adm.).

Odmowa zeznań pociąga za sobą te same skutki, co niestawiennictwo (art. 108 i 110 post. adm.).

Wyjątki od tej zasady stanowią:

1) nie wolno słuchać w charakterze świadka osoby niezdolne do udzielania własnych spostrzeżeń, niezdolne do spostrzeżenia faktu, o jakim miałyby zeznawać i które tym zeznaniem miałyby być udowodnione, duchownych na fakty powierzone im przy spowiedzi lub pod tajemnicą duchowną, wojskowych oraz funkcjonariuszów państwowych i komunalnych co do znanych im tajemnic służbowych, o ile nie uzyskają od przełożonych zezwolenia na składanie zeznań;

2) świadek może odmówić zeznań na poszczególne pytania, gdyby odpowiedź na nie mogła samego świadka, jego małżonka, krewnego lub powinowatego w linii wstępnej lub zstępnej, krewnego w linii bocznej do trzeciego stopnia, a powinowatego do drugiego stopnia, dziecka przysposobionego, rodziców przybranych oraz osób powierzonych pieczy lub kurateli świadka, narazić na odpowiedzialność karno-

sądową lub na hańbę albo też wyrządzić bezpośrednio znaczną stratę majątkową (art. 60 post. adm.);

3) świadek może również odmówić zeznań na poszczególne fakty w wypadku, gdy zeznania te mogą spowodować naruszenie prawnie uznanej tajemnicy zawodowej (art. 60 post. adm.).

*Zaprzysięganie świadków.* Świadków w postępowaniu karno-adm. słucha się w zasadzie bez przysięgi. Władza przed przesłuchaniem świadka, a jeżeli świadek składa zeznania na piśmie, to w piśmie wzywającym go do złożenia tych zeznań ma obowiązek uprzedzić świadka o odpowiedzialności za fałszywe zeznania (art. 61 i 111 post. adm. i art. 140 — 142 k. k.).

Wyjątkowo — w razie bezwzględnej konieczności przesłuchania świadka pod przysięgą — należy o zaprzysiężenie zwrócić się do najbliższego sądu grodzkiego (art. 61 post. adm.).

W miejsce przysięgi władza administracyjna przyjmuje od świadków, zwolnionych od składania przysięgi, przyrzeczenie zeznania prawdy według sumienia i z pouczeniem, że przyrzeczenie to ma moc przysięgi.

Zwolnionymi od składania przysięgi są: duchowni prawnie uznanych wyznań, wyznawcy sekt nie uznających przysięgi, nieletni do lat 14, zstępni składający zeznania w sprawie wstępnych i odwrotnie, małżonek w sprawach współmałżonka, bracia i siostry w sprawach rodzeństwa oraz zaprzysiężeni funkcjonariusze publiczni, jeżeli zeznają o faktach wiadomych im z tytułu pełnienia obowiązków służbowych (art. 61 post. adm.).

*Wynagrodzenie świadków.* Świadkowie przed zakończeniem rozpoznawania sprawy mogą żądać wynagrodzenia za stratę czasu i zwrot kosztów podróży, które władza rozpoznająca sprawę przyznaje nieodwołalną decyzją (art. 64 post. adm.).

Wysokość wynagrodzenia oprócz przyznawania zwrotu rzeczywistych kosztów podróży określa władza według przeciętnego zarobku dziennego osoby wzywanej, które jednak nie może być wyższe od diet według V grupy upos. urzędników państwowych. Wysokość diet urzędników państw. i samorz. wzywanych w charakterze świadków ustala się według przepisów o podróżach służbowych (art. 116 post. adm.).

*Osoby wojskowe.* O przymusowe doprowadzenie lub ukaranie opornych świadków podlegających orzecznictwu sądów wojskowych o zmuszenie ich do zeznań lub zaprzysiężenia względnie złożenia przyrzeczenia w miejsce przysięgi władze administracyjne mają się zwracać do właściwych władz wojskowych (art. 60 p. k. a. i rozp. Prezydenta Rzplitej z 7.II 1928 Dz. U. Nr 16 poz. 121).

*Biegli.* Wzywanie i badanie biegłych odbywa się na tych samych zasadach, co wzywanie i badanie świadków (art. 62 post. adm.).

Władza może wzywać biegłych przez siebie wyznaczonych lub też skorzystać z opinii biegłego, przedstawionego przez strony. Władza ma jednak obowiązek nieprzyjęcia świadectwa biegłego, skoro posiada uzasadnioną wątpliwość co do jego bezstronności (art. 63 post. adm.).

Wynagrodzenie biegłych następuje również na tych samych zasadach, co wynagrodzenie świadków z tym, że gdyby biegły za dokonananie specjalnej pracy żądał wyższego wynagrodzenia, to decyduje o nim wojewoda (art. 106 ust. 3 post. adm.).

*Oględziny.* W wypadkach zachodzącej potrzeby władza może w postępowaniu karno-adm. skorzystać z dowodu z oględzin na miejscu przy udziale biegłych lub bez nich.

Oględziny zarządza władza albo z własnej inicjatywy, albo też na wniosek stron (art. 65 post. adm.).

Procedura karno-adm. nakłada na władzę obowiązek dopuszczenia do udziału w oględzinach stron, o ile się zjawią w czasie oględzin i jeżeli udziałowi ich w tej czynności nie stoi na przeszkodzie interes publiczny (art. 66 post. adm.).

Pod tymi samymi warunkami władza ma również obowiązek dopuszczenia stron do udziału w badaniu świadków i biegłych (art. 66 post. adm.).

*Rewizja.* Postępowanie karno-adm. nie zna rewizji jako instytucji proceduralnej, zmierzającej do wykrycia i ukarania obwinionego, zna natomiast tę instytucję przy wykonywaniu orzeczeń karno-adm. Wobec tego w postępowaniu karno-adm. rewizja osobista i domowa dopuszczalna jest jedynie wówczas, gdy przepisy proceduralne zawarte w szczególnych ustawach na nią zezwalają.

Dopuszczalność rewizji osobistej i domowej przewidują przepisy art. 45 prawa o broni (Dz. U. Nr 94 poz. 807 i art. 24 ustawy z 14.IV 1937 (Dz. U. Nr 30 poz. 224) o szkodnictwie leśnym i polnym.

Rewizja może się odbyć pod warunkami w tych przepisach podanymi [1]).

*Zajęcie przedmiotów.* W wypadkach, w których materialne prawo

[1]) Poza podanymi wypadkami automatyczne zezwolenie na przeprowadzenie rewizji mieści się w zarządzeniu aresztowania, wydanym na podstawie § 10 rozp. Min. Spr. Wewn. z 5.VI 1937 (Dz. U. Nr 48 poz. 373) o toku instancji i trybie postępowania władz przy wykonywaniu przepisów ustawy o stanie wyjątkowym.

karno-adm. dopuszcza orzeczenie przepadku przedmiotów, może władza dla zabezpieczenia tego orzeczenia zarządzić zajęcie przedmiotu [1]) [2]).

Osobie, u której przedmiot znaleziono, wydaje się zaświadczenie o zajęciu.

Władza ma obowiązek przechowania przedmiotu zajętego do czasu wydania orzeczenia karno-adm. W miejsce przedmiotu przechowuje władza kwotę, uzyskaną ze sprzedaży w drodze publicznego przetargu, jeżeli przedmiot zajęty ulega szybkiemu zepsuciu lub zniszczeniu, albo też gdy da się przechować tylko z niestosunkowo wysokimi kosztami (art. 9 p. k. a.).

## IV Zapobieganie uchylaniu się od orzecznictwa karno-administracyjnego.

Dla zapobieżenia uchylaniu się od orzecznictwa karno-adm. przepisy proceduralne upoważniają organa Policji Państw. do t.zw. zatrzymania [3]) osoby dopuszczającej się wykroczenia pod warunkiem: 1) schwytanie jej na gorącym uczynku i jeżeli,

2) nie jest znana, nie może się wylegitymować lub w inny sposób określić swej tożsamości (np. przez świadków) albo gdy nawet jest znana, ale nie ma w Państwie Polskim stałego miejsca pobytu i określonego źródła utrzymania, pozostaje pod dozorem policyjnym, jest przestępcą

---

[1]) Zajęcie przedmiotu . . . uskutecznia się . . . celem zabezpieczenia konfiskaty . . . Zajęcie przedmiotu stanowi czynność incydentalną w toku postępowania karno-administracyjnego To postępowanie i tok instancji w jego ramach unormowane są w postępowaniu karno-adm. w sposób odmienny niż w postępowaniu administracyjnym. W myśl . . . postępowania karno-adm. wojewoda nie jest instancją odwoławczą od orzeczeń powiatowych władz adm. og., wydanych we wspomnianym postępowaniu. Wobec tego wojewoda nie jest powołany także do rozpoznawania odwołań za czynności, czy też decyzje incydentalne, wydane w toku tego postępowania (wyrok N. T. A. z 11.II 1937 l. rej. 2092/35).

[2]) Automatyczne zezwolenie na zajęcie przedmiotów mieści się w zarządzeniu dokonania rewizji, wydanym na zasadzie § 10 (1) rozp. Min. Spr. Wewn. z 5.VI 1937 (Dz. U. Nr 48 poz. 373) o toku instancji i trybie postępowania władz przy wykonywaniu przepisów ustawy o stanie wyjątkowym.

[3]) Od „zatrzymania" z art. 8 p. k. a, jako środka, zmierzającego do zapobieżenia uchyleniu się obwinionego od orzecznictwa karno-administracyjnego, należy odróżnić „tymczasowe przytrzymanie" z art. 45 (3) ustawy z 9.IV 1938 (Dz. U. Nr 25 poz. 220) o powszechnym obowiązku wojskowym. Podczas gdy pierwsze jest proceduralną instytucją postępowania karno-administracyjnego, to drugie jest tylko środkiem przymusowym, mającym na celu dopełnienie przez obywatela obowiązku stawienia się do poboru. Tymczasowe przytrzymanie może być zastosowane na okres dłuższy, aniżeli przewidziany w p. k. a.

nałogowym, zawodowym lub recydywistą, jest cudzoziemcem i zachodzi obawa, że uchyli się od ścigania, wreszcie gdy tylko przez zatrzymanie można zapobiec spełnieniu wykroczenia lub usiłowaniu spełnienia (art. 8 p. k. a.).

*Zatrzymanie wojskowych.* Policja Państwowa, zatrzymując osoby wojskowe, winna przestrzegać przepisów wojskowych, a zatrzymanego odstawić do dyspozycji władz wojskowych, które decydują o dalszym jego zatrzymaniu (art. 60 p. k. a.).

Poza Policją Państw. prawo zatrzymywania osób dopuszczających się wykroczeń służy także innym organom o charakterze publiczno-prawnym pod warunkiem, że takie uprawnienia z określeniem zakresu i trybu nada im albo szczególny przepis prawny (np. art. 25 ustawy z 14.IV 1937 o szkodnictwie leśnym i polnym), albo też, gdy uprawnienia P. P. rozciągnie na nie rozporządzenie Min. Spraw Wewn. i Sprawiedliwości (art. 8 p. k. a.).

Organa P. P. mają zatrzymanego odstawić bezzwłocznie do właściwej rzeczowo i miejscowo powiatowej władzy adm. og., która w ciągu 24 godzin ma obowiązek zatrzymanego przesłuchać.

Dalsze zatrzymanie obwinionego jest dopuszczalne tylko na podstawie decyzji sądu grodzkiego, uzyskanej w ciągu 48 godzin od chwili zatrzymania. Zatrzymanie następuje na czas konieczny i nie dłuższy niż 14 dni, a w żadnym razie nie dłuższy od okresu kary przewidzianej jako kary zasadniczej lub zastępczej za popełnione wykroczenia. Przyczyną uzasadniającą zatrzymanie obwinionego na podstawie decyzji sądu grodzkiego, mogą być tylko powody uprawniające zatrzymanie go przez organa P. P. z wyjątkiem okoliczności zapobieżenia spełnieniu wykroczenia lub usiłowaniu spełnienia (art. 8 p. k. a.).

## V Przepisy porządkowe.

*Doręczenia.* Doręczenia pism i wezwań w postępowaniu karno-admin. uskutecznia się przez pocztę lub przez własnych funkcjonariuszy, a przez urzędy gminne tylko wyjątkowo w wypadkach, gdy w siedzibie adresata nie ma zorganizowanej pocztowej służby doręczeń (art. 2 ustawy z 11.I 1938, Dz. U. nr 3 poz. 27 [1]).

Na terenie m. st. Warszawy doręczenia uskutecznia wyłącznie poczta (pismo okólne z 12.XI 1937, Dz. U. Min. Spr. Wewn. nr 31 poz. 235).

[1]) Władza administracyjna nie jest obowiązana do kolejnego stosowania sposobów doręczania pism urzędowych, wymienionych w art. 23 post. adm. (wyrok N. T. A. z 30.IV 1931 l. rej. 3137/29).

Pisma i wezwania doręcza się w miarę możności wprost do rąk odbiorcy, w razie zaś niemożności takiego doręczenia, doręcza się dorosłemu domownikowi, zarządcy nieruchomości lub przedsiębiorstwa, pracownikowi odbiorcy, rządcy lub dozorcy domu, w którym odbiorca mieszka lub wreszcie sąsiadowi odbiorcy, o ile się zobowiąże odnośne pismo doręczyć (art. 25 post. adm.).

W razie nieobecności adresata lub osób wyżej podanych albo też, gdy osoby te odmówią przyjęcia pisma, składa się pismo w urzędzie gminnym (miejskim) lub w najbliższym urzędzie pocztowym i wywiesza odpowiednie ogłoszenie tak w tych urzędach jak i na drzwiach mieszkania, lokalu, zarządu nieruchomości lub przedsiębiorstwa, zakładu pracy adresata albo na bramie jego nieruchomości (art. 26 post. adm.). Wykonanie tych czynności uważa się za uskutecznienie doręczenia.

W ten sam sposób uskutecznia się doręczenie, jeżeli w toku wiadomego stronom postępowania karno-admin. zmieniają one adres i nie zawiadomią władzy o nowym adresie (art. 30 post. adm.).

Pismo złożone w urzędzie pozostaje tam przez 30 dni, po czym urząd zwraca go władzy wysyłającej z adnotacją o niezgłoszeniu się odbiorcy (art. 28 post. adm.).

*Miejsce doręczenia.* Jako miejsce doręczenia przyjmuje się adres wskazany przez odbiorcę, miejsce jego zamieszkania, zarządu nieruchomości, miejsce położenia nieruchomości lub przedsiębiorstwo adresata lub miejsce jego pracy zawodowej, a w razie koniecznej potrzeby każde inne miejsce, w którym adresata można zastać. Gdyby w żadnym z tych miejsc doręczenie nie mogło nastąpić, to pismo lub wezwanie winno być złożone u władzy wysyłającej, która zawiadamia adresata o treści pisma przez wywieszenie odpowiedniego obwieszczenia na tablicy urzędowej i przez dwukrotne ogłoszenie w gazecie rządowej w odstępach co najmniej 7 dniowych. W tym wypadku datę drugiego ogłoszenia przyjmuje się za datę doręczenia pisma lub wezwania (art. 24 post. adm.).

Jeżeli adresat odmawia przyjęcia pisma, to organ doręczający czyni na piśmie odpowiednią adnotację. Pismo w tym wypadku uważa się za należycie doręczone (art. 27 post. adm.).

Organ doręczający przesyła władzy wysyłającej potwierdzenie odbioru pisma z odpowiednią wzmianką o czasie, miejscu i sposobie doręczenia. Sposób doręczenia musi być jasno podany szczególnie wtedy, gdy doręczenie nie nastąpiło do rąk adresata (art. 28 post. adm.).

*Doręczenia wadliwe.* Doręczenia dokonane wadliwie należy ponowić.

Jeżeli jednak można niewątpliwie ustalić fakt i datę odbioru pisma przez adresata, to — mimo zachodzącej wadliwości — chwilę faktycznego odbioru pisma uważa się za datę należytego doręczenia (art. 29 post. adm.)[1]).

Poza normalnym sposobem doręczeń, wezwania świadków i biegłych (jednak nie obwinionych!) można w razie konieczności uskuteczniać telefonicznie, telegraficznie lub w inny najodpowiedniejszy w danych okolicznościach sposób, przy czym skutki niestawiennictwa są te same jak przy doręczaniu normalnym, o ile władza nie ma wątpliwości, że doręczenie doszło za wczasu do rąk wezwanego (art. 34 post. adm.).

*Treść wezwania.* Treść wezwania w postępowaniu karno-adm. winna, oprócz adresu odbiorcy, zawierać cel i charakter wezwania, adres władzy wzywającej, wezwanie do osobistego stawiennictwa lub do złożenia zeznań na piśmie, czasokres, w którym stawiennictwo powinno nastąpić, lub do którego zeznanie na piśmie ma być złożone, albo oznaczenie dnia, godziny i miejsca stawiennictwa, wreszcie pouczenie o skutkach niestawiennictwa (art. 22 post. adm.).

*Wezwanie obwinionego.* W wezwaniu obwinionego należy nadto podać oznaczenie czynu przestępnego, pouczenie obwinionego, że może na rozprawę sprowadzić świadków odwodowych i inne środki obrony albo wskazać władzy te dowody niewinności w takim czasie, aby mogły być użyte na rozprawie, wreszcie pouczenie obwinionego, że w razie niestawiennictwa władza może zarządzić albo przymusowe doprowadzenie obwinionego, albo też przeprowadzić rozprawę w jego nieobecności.

*Terminy.* Postępowanie karno-admin. przewiduje terminy, których winna dochować władza administracyjna, oraz terminy, których zachowanie należy do stron. Jedne i drugie mogą być albo terminami zawitymi, to jest takimi, po których upływie czynność jest nieważna, albo też porządkowymi.

*Sposób liczenia terminów.* Terminy są liczone na godziny, dnie, miesiące i lata.

Terminy liczone na godziny liczy się od chwili zdarzenia do upływu terminu (np. przy tymczasowym zatrzymaniu obwinionego).

Przy obliczaniu terminów liczonych na dnie nie wlicza się dnia czynności lub zdarzenia, miarodajnego dla rozpoczęcia biegu terminu.

---

[1]) Data doręczenia . . . może być . . . ustalona również na podstawie zeznań świadków (wyrok N. T. A. z 10.II 1932 l. rej. 4639/29).

Terminy liczone na tygodnie kończą się z upływem dnia, odpowiadającego nazwą dniu czynności lub zdarzenia, początkującemu bieg terminu.

Terminy liczone na miesiące kończą się z upływem dnia noszącego tę samą datę co dzień czynności lub zdarzenia początkującego bieg terminu, a jeżeli w danym miesiącu takiego dnia nie ma, to z upływem ostatniego dnia miesiąca (art. 36 do 38 post. adm.). Jeżeli ostatni dzień terminu przypada na niedzielę lub święto ustawowe, to za ostatni dzień terminu uważa się najbliższy dzień powszedni (art. 39 post. adm.). Postanowienie to nie ma jednak zastosowania do terminów liczonych na godziny.

Do zachowania terminu wystarcza, jeżeli przed jego upływem nadano pismo w polskim urzędzie pocztowym lub telegraficznym (art. 40 post. adm.).

*Terminy zawite.* W postępowaniu karno-admin. następujące terminy są terminami zawitymi:

1) termin wyjednania przez władzę administracyjną decyzji sądu grodzkiego dla zatrzymania obwinionego ponad 48 godzinny czasokres w wypadkach i pod warunkami z art. 8 p. k. a.;

2) 7-dniowy termin zgłoszenia żądania skierowania sprawy na drogę postępowania sądowego (art. 640 § 1 i 2 k. p. k. i art. 444 § 1 i 2 kod. wojsk. p. k.);

3) 3-dniowy termin zgłoszenia żądania skierowania sprawy na drogę postępowania sądowego dla zbadania zasadności odmowy przyjęcia żądania podanego pod 2) (art. 640 § 3 k. p. k. i art. 444 § 3 kod. wojsk. p. k.);

4) 3-dniowy termin zgłoszenia żądania skierowania sprawy na drogę postępowania sądowego w wypadku odrzucenia sprzeciwu od nakazu karnego (art. 47 p. k. a.);

5) 7-dniowy termin do wniesienia sprzeciwu przeciw nakazowi karnemu (art. 46 p. k. a.);

6) 7-dniowy termin dla wniosku o przywrócenie terminu zawitego od ustania przeszkody (art. 41 do 43 post. adm.);

7) 1-roczny termin do wszczęcia postępowania karno-adm. od chwili popełnienia wykroczenia (art. 11 i 16 pr. o wykr.);

8) 3-letni termin dla wydania orzeczenia karno-adm. od chwili popełnienia wykroczenia (art. 12 i 16 pr. o wykr.);

9) 3-letni termin do wykonania orzeczenia od momentu uprawomocnienia się orzeczenia lub przerwania kary (art. 13 i 16 pr. o wykr.);

10) 3-letni termin do zatarcia skazania od momentu wykonania, darowania lub przedawnienia kary (art. 14 i 16 pr. o wykr.);

11) terminy określone w ustawach szczególnych (np. w art. 249 ustawy wodnej) co do udania się na drogę postępowania sądowego w sprawach odszkodowań, orzeczonych przy orzecznictwie karno-adm. (art. 31 p. k. a.).

*Przywrócenie terminu.* Jeżeli procedura karno-adm. przewiduje termin zawity dla działania stron, a strona uchybiła temu terminowi z przyczyn od niej niezależnych, to może — po ustaniu przeszkody — w 7-dniowym terminie zawitym (od którego nie ma już dalszego przywrócenia terminu), prosić o przywrócenie uchybionego terminu z równoczesnym dopełnieniem uchybionej czynności (art. 41 post. adm.).

O przywróceniu terminu rozstrzyga w sprawach podanych pod 2) 3) 4) 5) sąd okręgowy (ewentualnie wojskowy sąd okręgowy albo sąd wojenny), w którego zasięgu miejscowej właściwości znajduje się siedziba władzy karzącej (art. 640 § 3 i 4 k. p. k., art. 444 § 3 i 4 k. wojsk. p. k. i art. 47 p. k. a.), a w sprawach podanych pod 11) — władza, która orzekła o odszkodowaniu (art. 42 post. adm.).

Wniosek o przywrócenie terminu nie wstrzymuje wykonania decyzji władzy administracyjnej; władza ta może jednak wstrzymać wykonanie orzeczenia, gdy wstrzymanie takie uzna za właściwe (art. 43 post. adm.).

*Protokóły.* Protokół jest dokumentem urzędowym, spisanym przez właściwą władzę lub urzędnika. Stwierdza on przebieg przedsiębranej czynności urzędowej.

Procedura karno-admin. nakłada na władzę obowiązek sporządzania protokółów w wypadkach ustnie zgłaszanych podań (np. wniosków pokrzywdzonych), przesłuchania stron świadków i biegłych, dokonanie oględzin i ekspertyz przy udziale władzy, ustnego ogłoszenia orzeczenia i przeprowadzenia ustnej rozprawy (art. 19 post. adm.).

Protokół winien wskazywać dokładne oznaczenie miejsca, czasu i rodzaju dokonanych czynności urzędowych, imiona i nazwiska osób przeprowadzających czynności i biorących w niej udział, przebieg czynności urzędowej, zgłoszone zarzuty i uwagi osób biorących udział w czynności oraz podanie tego, co i w jaki sposób za pomocą czynności urzędowej ustalono (art. 20 post. adm.).

Protokół rozprawy karno-admin. winien nadto zawierać oznaczenie władzy orzekającej, imię i nazwisko obwinionego z oznaczeniem czasu i miejsca urodzenia, jego stanu, zatrudnienia i miejsca zamieszkania, oznaczenie zarzuconego obwinionemu czynu karygodnego, zeznania

obwinionego, istotne zeznania świadków i znawców, oraz inne wyniki postępowania dowodowego, sentencję orzeczenia z krótkim uzasadnieniem, pouczenie o prawie żądania skierowania sprawy na drogę postępowania sądowego, wreszcie datę orzeczenia i datę ogłoszenia lub doręczenia obwinionemu orzeczenia karno-admin. (art. 22 p. k. a.). Jeżeli przesłuchanie świadków i biegłych odbyło się pod przysięgą, to i o tym należy uczynić wzmiankę w protokóle. Tak samo protokół musi zawierać wzmiankę o użyciu tłumacza, jeżeli w postępowaniu tłumacz działał i oznaczenie, w jakim języku zeznanie złożono.

Zeznania świadków znawców obwinionego i pokrzywdzonego muszą być przedstawione tym osobom do podpisania niezwłocznie po złożeniu zeznań. Zeznania równobrzmiące wolno spisywać łącznie; o ile natomiast zeznania różnią się w treści, to każde z nich musi być sporządzone oddzielnie i możliwie przy użyciu własnych słów zeznających bez zmian, opuszczeń i dodatków (art. 20 post. adm.).

Protokóły z innych czynności urzędowych dokonywanych w toku postępowania karno-administracyjnego odczytuje się i podpisuje przez wszystkich obecnych dopiero po ukończeniu tej czynności.

W protokółach należy odnotować fakt odmowy lub niemożności podpisania oświadczeń przez kogokolwiek z osób biorących udział w czynności urzędowej z podaniem przyczyny nie podpisania protokółu.

Protokół nie może zawierać skrobań. Poprawki i uzupełnienia są dopuszczalne, pod warunkiem jednak, że skreślenia muszą być uskuteczniane czytelnie i muszą być omówione na końcu protokółu przed jego podpisaniem (art. 20 post. adm.).

*Adnotacje.* O spostrzeżeniach, istotnych dla sprawy, dla których nie sporządza się protokółów (np. o braku w rejestrze rzemieślniczym wzmianki o tym, że obwiniony o wykroczenie przemysłowe może wykonywać rzemiosło) referent karno-admin. czyni wzmiankę na akcie w formie podpisanej przez siebie adnotacji (art. 21 post. adm.).

C. d. n.

# PROJEKTY PRAWODAWCZE

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych rozesłało do opinii zainteresowanym urzędom i instytucjom poniższy projekt ustawy o przedsiębiorstwach samorządowych:

## USTAWA

## z dnia........ 193... r. o przedsiębiorstwach samorządowych.

### Przepisy ogólne.

Art. 1. (1) Związki samorządowe i międzykomunalne, podejmujące na zasadzie odpłatności bezpośrednią działalność w dziedzinie produkcji, wymiany lub dostarczaniu usług, powinny prowadzić tę działalność stosownie do przepisów niniejszej ustawy w formie przedsiębiorstw samorządowych, opartych na kapitale o stałym przeznaczeniu.

(2) W przypadkach wątpliwych o obowiązku zastosowania przepisów niniejszej ustawy orzeka władza nadzorcza.

Art. 2. (1) Przedsiębiorstwa samorządowe mogą być prowadzone bądź jako zakłady użyteczności publicznej, bądź jako przedsiębiorstwa przemysłowe i handlowe lub gospodarstwa (rolne, ogrodnicze, leśne itp.).

(2) Do zakładów użyteczności publicznej zalicza się przedsiębiorstwa, których świadczenia mają charakter wyłączny, bądź też te, których świadczenia nie posiadają wprawdzie charakteru wyłącznego, ale przez politykę opłat względnie cen oraz przez rodzaj świadczeń mają do wykonania specjalne zadania publiczne, dla jakich zostały utworzone.

(3) Do przedsiębiorstw przemysłowych i handlowych zalicza się te przedsiębiorstwa (gospodarstwa), których ceny za świadczenia są kalkulowane na poziomie i w zależności od cen rynkowych i których zasadniczym celem jest osiągnięcie korzyści gospodarczych.

(4) Charakter przedsiębiorstwa określa statut. W przypadkach wątpliwych orzeka Minister Spraw Wewnętrznych.

Art. 3. (1) Przedsiębiorstwa o kapitale zakładowym do 250.000 zł mogą być wyłączone spod działania niniejszej ustawy na podstawie uchwały organu stanowiącego związku. Odrębne przepisy (statuty) dla tych przedsiębiorstw, uchwalone przez organ stanowiący związku, zatwierdza Minister Spraw Wewnętrznych, który uprawnienie to może przekazać wojewodom przy współudziale wydziałów wojewódzkich (izb wojewódzkich).

(2) Uchwałą organu stanowiącego mogą być za zgodą Ministra Spraw Wewnętrznych przepisy niniejszej ustawy rozciągnięte w całości lub części także na zakłady dobra publicznego, za które uważać należy urządzenia, mające na celu wykonywanie niektórych obowiązków ustawowych samorządu bez względu na opłacalność, jak: zakłady lecznicze, opiekuńcze, oświatowe, kulturalne itp.

Art. 4. Przedsiębiorstwa, będące zakładami użyteczności publicznej, w zakresie świadczeń podatkowych korzystają z tych samych ulg, jak zakłady dobra publicznego.

Art. 5. (1) Przez „przedsiębiorstwa" bez bliższego określenia należy rozumieć wszystkie przedsiębiorstwa, o których mowa w art. 2. Przez „związek" należy rozumieć związek samorządowy i międzykomunalny. Przez „organ stanowiący związku" rozumieć należy: radę gminną, radę miejską, radę powiatową, sejmik wojewódzki oraz radę związku międzykomunalnego. Przez „zarząd związku" rozumieć należy: za-

rząd gminny, zarząd miejski, wydział powiatowy, wydział wojewódzki w wojewódzkich związkach komunalnych oraz jednoosobowy bądź kolegialny zarząd związku międzykomunalnego. Przez „kierownik zarządu związku" rozumieć należy: wójta, burmistrza bądź prezydenta miasta, przewodniczącego wydziału powiatowego, starostę krajowego i prezesa związku międzykomunalnego.

(2) Przez „władzę nadzorczą" w niniejszej ustawie, o ile jej przepisy nie stanowią inaczej, należy rozumieć władze, określone w art. 36 i 37 ustawy z dnia 11 sierpnia 1923 r. o tymczasowym uregulowaniu finansów komunalnych (Dz. U. R. P. Nr 62, poz. 454 z 1936 r.), a w stosunku do przedsiębiorstw związków międzykomunalnych — władze, przewidziane w rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 marca 1928 r. o związkach międzykomunalnych (Dz. U. R. P. Nr 39, poz. 386).

**Tworzenie przedsiębiorstw.**

Art. 6. Dla utworzenia przedsiębiorstwa organ stanowiący związku poweźmie uchwałę wstępną, zlecającą zarządowi związku:

1) zbadanie celowości utworzenia przedsiębiorstwa oraz ścisłe oznaczenie jego charakteru i zadań,

2) przeprowadzenie ekspertyzy techniczno - gospodarczej, opracowanie podstaw finansowych i projektu statutu przedsiębiorstwa oraz zasięgnięcie opinii samorządu gospodarczego, zainteresowanego mającym powstać przedsiębiorstwem.

Art. 7. (1) Po wykonaniu prac wstępnych, wymienionych w art. 6, organ stanowiący związku poweźmie uchwałę o utworzeniu przedsiębiorstwa, zawierającą:

1) statut przedsiębiorstwa,

2) przyznanie kapitału zakładowego z podaniem szczegółów, dotyczących wniesienia tego kapitału,

3) ustalenie sposobu pokrycia kosztów budowy lub nabycia i uruchomienia przedsiębiorstwa.

(2) Uchwała powyższa podlega zatwierdzeniu wojewody przy współudziale wydziału wojewódzkiego (izby wojewódzkiej) z głosem stanowczym, a w stosunku do związków samorządowych, podlegającym bezpośredniemu nadzorowi Ministra Spraw Wewnętrznych — zatwierdzeniu tegoż Ministra.

(3) Minister Spraw Wewnętrznych może poddać uchwałę, o której mowa w ust. (1), w odniesieniu do niektórych przedsiębiorstw lub ich typów swojemu zatwierdzeniu.

(4) Przepisy ust. (2) i (3) nie uchylają przepisów specjalnych, dotyczących zatwierdzenia projektów technicznych przedsiębiorstw.

Art. 8. (1) Jeżeli ostateczna uchwała organu stanowiącego związku w sprawie utworzenia przedsiębiorstwa przewiduje wniesienie kapitału zakładowego przedsiębiorstwa w całości lub części ze źródeł kredytowych, władza nadzorcza nie zatwierdzi uchwały do czasu zrealizowania pożyczki lub otrzymania przez związek odpowiedniej promesy.

(2) Minister Spraw Wewnętrznych może zezwolić na zatwierdzenie ostatecznej uchwały organu stanowiącego związku, dotyczącej utworzenia przedsiębiorstwa przed zrealizowaniem pożyczki lub otrzymaniem przez związek odpowiedniej promesy.

Art. 9. (1) Zarząd związku może przystąpić do budowy względnie organizacji przedsiębiorstwa nie wcześniej, niż po zatwierdzeniu uchwały, wymienionej w art. 7.

(2) O przystąpieniu do budowy względnie organizacji, jak również o uruchomieniu przedsiębiorstwa należy powiadomić władzę nadzorczą w ciągu 7 dni.

(3) Zarząd związku samorządowego obowiązany jest powołać rzeczoznawcę do udziału w przetargach, nadzorowaniu i przyjmowaniu robót, o ile nie rozporządza własnym personelem technicznym o odpowiednich kwalifikacjach.

Art. 10. (1) Każda zasadnicza zmiana pierwotnego projektu robót i związana z tym zmiana pierwotnego kosztorysu może mieć miejsce po rozpoczęciu budowy tylko na podstawie uchwały organu stanowiącego związku i za pisemną zgodą władzy nadzorczej.

(2) Za zmiany zasadnicze uważa się takie zmiany, z których wynika inny — od zamierzonego w planie — rodzaj i rozmiar użytkowania nieruchomości lub urządzeń przedsiębiorstwa.

Art. 11. Minister Spraw Wewnętrznych może wydać szczegółowe przepisy

o rachunkowości i kasowości oraz organizacji robót w okresie budowy lub przebudowy przedsiębiorstwa.

**Organizacja i administracja przedsiębiorstw.**

Art. 12. (1) Organizację każdego przedsiębiorstwa reguluje statut przedsiębiorstwa.

(2) Dwa lub więcej przedsiębiorstw mogą być łączone pod względem organizacyjnym na podstawie wspólnego statutu, jeżeli charakter ich na to pozwala, a organizacyjne połączenie spowoduje zmniejszenie kosztów administracji lub inne korzyści.

Art. 13. (1) Statut przedsiębiorstwa określa:

1) nazwę, siedzibę, zakres działania i charakter przedsiębiorstwa,

2) kapitał zakładowy przedsiębiorstwa,

3) przepisy o tworzeniu, użytkowaniu, lokowaniu i zużywaniu funduszu amortyzacyjnego i innych funduszów specjalnych,

4) zasady eksploatacji oraz szczegółowe przepisy o budżetowaniu, rachunkowości, kasowości i biurowości przedsiębiorstwa,

5) organa przedsiębiorstwa oraz ich prawa i obowiązki,

6) zasady zarządzania i wewnętrznej organizacji przedsiębiorstwa,

7) prawa i obowiązki pracowników przedsiębiorstwa.

(2) Statut przedsiębiorstwa może ponadto zawierać inne, istotne dla danego przedsiębiorstwa, postanowienia.

Art. 14. Organami przedsiębiorstwa są:

1) organ stanowiący związku,

2) kolegialny zarząd związku,

3) kierownik zarządu związku,

4) kierownik przedsiębiorstwa.

Art. 15. (1) Do zakresu działania organu stanowiącego związku należy:

1) uchwalanie preliminarzy budżetowych przedsiębiorstw,

2) podejmowanie uchwał w sprawie zaciągnięcia pożyczek długoterminowych na cele przedsiębiorstw oraz upoważnianie na każdy okres obrachunkowy kierownika zarządu związku łącznie z kierownikiem przedsiębiorstwa do zaciągania na potrzeby przedsiębiorstwa zobowiązań krótkoterminowych.

3) kontrola nad gospodarką przedsiębiorstw, a w szczególności zatwierdzanie rocznych zamknięć rachunkowych i przyjęcie bilansów,

4) stanowienie o zasadach ustalania opłat względnie cen za świadczenia zakładów użyteczności publicznej,

5) stanowienie o podziale czystego zysku lub pokrycia straty.

(2) Uchwały w sprawach przewidzianych w pkt. 2) ust. (1) wymagają zatwierdzenia władzy nadzorczej.

Art. 16. Zarząd związku, jako kolegium:

1) przygotowuje uchwały organu stanowiącego w sprawach, dotyczących przedsiębiorstw,

2) angażuje i zwalnia kierownika przedsiębiorstwa,

3) ustala szczegółowe taryfy opłat względnie cen za świadczenia zakładów użyteczności publicznej,

4) decyduje o umorzeniu należności z tytułu opłat względnie cen za korzystanie ze świadczeń przedsiębiorstw z tym, że umarzanie należności do określonej sumy może przekazać kierownikowi zarządu związku.

Art. 17. Kierownik zarządu związku jest przełożonym służbowym kierownika przedsiębiorstwa, sprawuje bezpośrednią kontrolę nad gospodarką przedsiębiorstwa oraz działając łącznie z kierownikiem przedsiębiorstwa, zaciąga na potrzeby przedsiębiorstwa zobowiązania zgodnie z art. 15 pkt. 2).

Art. 18. (1) Kierownik przedsiębiorstwa kieruje bezpośrednio administracją przedsiębiorstwa, wykonywa wszystkie czynności zarządzające, niezastrzeżone kompetencji innych organów przedsiębiorstwa (art. 14), a w szczególności:

1) odpowiada za stan majątkowy, finansowy i zdolność eksploatacyjną przedsiębiorstwa oraz za prowadzenie gospodarki przedsiębiorstwa zgodnie z budżetem,

2) jest przełożonym służbowym wszystkich pracowników przedsiębiorstwa,

3) angażuje i zwalnia pracowników przedsiębiorstwa z wyjątkiem stanowisk, co do których statut stanowi inaczej,

4) działając łącznie z kierownikiem zarządu związku, zaciąga na potrzeby przedsiębiorstwa zobowiązania krótkoterminowe zgodnie z art. 15 pkt. 2),

5) opracowuje wnioski dla innych organów przedsiębiorstwa i przedstawia je zarządowi związku,

6) reprezentuje przedsiębiorstwo na zewnątrz.

(2) W przedsiębiorstwach przemysłowych i handlowych (art. 2 ust. (3)) ustalanie cen należy do kierownika przedsiębiorstwa.

(3) Zakres uprawnień, obowiązków i odpowiedzialności kierownika przedsiębiorstwa określa szczegółowo statut przedsiębiorstwa.

Art. 19. (1) Stanowisko kierownika przedsiębiorstwa będzie obsadzane w zasadzie z konkursu. Sposób obsadzania tego stanowiska oraz wymagane na nie kwalifikacje określi statut.

(2) W związkach, liczących nie więcej niż 10.000 mieszkańców, bezpośrednie kierownictwo przedsiębiorstw o kapitale zakładowym do 250.000 zł może sprawować za zgodą władzy nadzorczej kierownik zarządu związku, o ile posiada odpowiednie kwalifikacje.

**Finanse i eksploatacje.**

Art. 20. Kapitał zakładowy przedsiębiorstwa stanowi określoną w statucie równowartość wkładów pieniężnych i niepieniężnych (rzeczy, uprawnienia itp.) związku.

Art. 21. (1) Przedsiębiorstwa samorządowe obowiązane są corocznie dokonywać odpisy na fundusz amortyzacyjny niezależnie od wyników finansowych w danym okresie eksploatacyjnym.

(2) Odpisy na amortyzację odpowiadać mają zmniejszeniu wartości inwestycyjnej, powstałej między innymi wskutek zużycia i upływu czasu.

(3) Odpisy na amortyzację obliczać należy oddzielnie dla każdego rodzaju obiektów majątkowych, podlegających amortyzacji, przy czym wysokość stawek amortyzacyjnych powinna być ustalona w statucie.

(4) Na fundusz amortyzacyjny składają się również dochody z lokaty kapitału funduszu oraz ze sprzedaży zużytych względnie wycofanych z użytkowania obiektów.

Art. 22. (1) Fundusz amortyzacyjny jest przeznaczony na odnowienie obiektów majątkowych przedsiębiorstwa, podlegających amortyzacji.

(2) Fundusz amortyzacyjny będzie lokowany w samorządowych lub państwowych instytucjach finansowych na warunkach, umożliwiających upłynnienie lokaty zgodnie z potrzebami przedsiębiorstwa.

(3) Na podstawie uchwały organu stanowiącego, zatwierdzonej przez władzę nadzorczą, może być w wyjątkowych przypadkach pozostawiona część funduszu amortyzacyjnego w przedsiębiorstwie na zasilenie środków obrotowych.

Art. 23. (1) Poza funduszem amortyzacyjnym mogą przedsiębiorstwa na mocy statutu tworzyć z czystych zysków fundusze specjalne (obrotowy, inwestycyjny, zapasowy itp.).

(2) Sumy, które powstaną z czystego zysku po dokonaniu potrąceń na fundusze specjalne, stanowią przelew do budżetu administracyjnego związku.

Art. 24. (1) Pożyczki, zaciągnięte przez związek na potrzeby przedsiębiorstwa, obciążają przedsiębiorstwo w tej wysokości, w jakiej zostały przedsiębiorstwu przekazane i na warunkach, ustalonych pomiędzy związkiem a kredytodawcą. Przedsiębiorstwo jednak jest zobowiązane do obsługi pożyczki wobec związku lub osoby przez niego wskazanej.

(2) Obsługa pożyczek, udzielonych przedsiębiorstwu z funduszów własnych związku, powinna być traktowana na równi z obsługą pożyczek obcych.

(3) Zobowiązania, wynikające z pożyczek, zaciągniętych na kapitał zakładowy przedsiębiorstwa, obciążają związek.

**Budżet, rachunkowość i kasowość.**

Art. 25. (1) Dla każdego przedsiębiorstwa powinien być corocznie sporządzony preliminarz budżetowy, stanowiący plan finansowo-gospodarczy na okres roczny.

(2) Okresem obrachunkowym przedsiębiorstwa jest okres obrachunkowy związku.

Art. 26. Budżet przedsiębiorstwa zarówno po stronie wydatków, jak również i dochodów składa się z 3 części:
1) eksploatacja,
2) odnowienie,
3) rozbudowa.

Art. 27. Kierownik przedsiębiorstwa może czynić odchylenia od budżetu przedsiębiorstwa w części eksploatacyjnej bez zgody organu stanowiącego związku, jeżeli zmiany zarówno po stronie dochodów, jak i wydatków wynikają ze zmian w rozmiarach sprzedaży, ze zmian rynkowych cen zakupywanych materiałów lub ze zmian rynkowych stawek płac.

Art. 28. (1) Przedsiębiorstwa samorządowe prowadzą księgowość według zasad rachunkowości podwójnej, jeżeli Minister Spraw Wewnętrznych dla poszczególnych rodzajów przedsiębiorstw nie postanowi inaczej.

(2) Księgowość powinna być przystosowana do charakteru działalności przedsiębiorstwa i dokładnie obrazować stan majątkowy, koszty eksploatacji, wykonanie budżetu oraz wyniki finansowe działalności przedsiębiorstwa.

(3) W przypadku zespolenia organizacyjnego kilku przedsiębiorstw tego samego związku rachunkowość i budżet powinny dawać możność ustalenia projektowanych, a następnie osiągniętych wyników eksploatacyjnych każdego z tych przedsiębiorstw.

Art. 29. Minister Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Skarbu wyda dla przedsiębiorstw samorządowych w drodze rozporządzenia przepisy o sposobie sporządzania bilansów, budżetów i rocznych sprawozdań, przepisy o zasadach prowadzenia księgowości i kasowości oraz przepisy o inwentaryzacji majątku.

### Korzystanie z przedsiębiorstw.

Art. 30. Korzystanie ze świadczeń zakładów użyteczności publicznej jest dostępne każdemu w granicach możliwości obsługi, z zachowaniem przepisów i regulaminów zakładu.

Art. 31. (1) Związki samorządowe powinny pobierać opłaty względnie ceny za świadczenia przedsiębiorstw.

(2) Uchwały w sprawie powyższych opłat względnie cen nie podlegają zatwierdzeniu władzy nadzorczej. W odniesieniu jednak do zakładów użyteczności publicznej, władza nadzorcza może w granicach zatwierdzonego budżetu żądać w każdym czasie zmiany opłat względnie cen, gdyby się okazało, że są one niewspółmierne w stosunku do kosztów własnych.

Art. 32. (1) Na zabezpieczenie należności za świadczenia przedsiębiorstw mogą być pobierane zaliczki, zaś na zabezpieczenie urządzeń, zainstalowanych przez przedsiębiorstwo, mogą być pobierane kaucje, o ile pobieranie tych zaliczek względnie kaucyj określi statut.

(2) O ile specjalne przepisy nie stanowią inaczej, związek uprawniony jest odmówić świadczeń przedsiębiorstwa osobom zalegającym z opłatą należności za te świadczenia i przerwać wykonywanie tych świadczeń po upływie co najmniej 14 dni od upomnienia.

Art. 33. (1) Świadczenia przedsiębiorstwa na rzecz administracji ogólnej związku, bądź na rzecz innych zakładów i przedsiębiorstw tego związku, jak również świadczenia administracji ogólnej na rzecz przedsiębiorstwa są odpłatne.

(2) Świadczenia specjalne, do których przedsiębiorstwo jest zobowiązane na mocy uprawnienia, statutu lub umów z pracownikami powinny być ujawnione w budżecie i rachunkowości przedsiębiorstwa.

Art. 34. Opłaty za świadczenia, których związek nie może odmówić lub przerwać ze względu na specjalne przepisy, będą ścigane w trybie administracyjnym.

### Znoszenie przedsiębiorstw.

Art. 35. Znoszenie przedsiębiorstw może być dobrowolne lub przymusowe.

Art. 36. Dobrowolne zniesienie przedsiębiorstwa następuje na skutek dwukrotnej uchwały organu stanowiącego związku, zatwierdzonej przez władzę wymienioną w art. 7 ust. (2) i (3) niniejszej ustawy, przy czym druga uchwała nie może być powzięta wcześniej, niż po upływie 30 dni od daty powzięcia pierwszej uchwały.

Art. 37. (1) Przymusowe zniesienie przedsiębiorstwa zarządza władza, wymieniona w art. 7 ust. (2) i (3) niniejszej ustawy.

(2) Zarządzenie o przymusowym zniesieniu przedsiębiorstwa powinno być poprzedzone zbadaniem przedsiębiorstwa przez rzeczoznawców i oparte na wynikach tego badania.

Art. 38. Likwidację przedsiębiorstwa przeprowadza zarząd związku na podstawie planu likwidacji, uchwalonego przez organ stanowiący i zatwierdzonego przez władzę nadzorczą.

Art. 39. Plan likwidacji winien odpowiadać następującym zasadom:

1) majątek przedsiębiorstwa służy w pierwszym rzędzie na pokrycie zobowiązań, jakie z tytułu założenia i prowadzenia przedsiębiorstwa obciążają związek,

2) pozostała po uregulowaniu wszelkich zobowiązań reszta czystego majątku przedsiębiorstwa nie może być przeznaczona na pokrycie wydatków zwyczajnych budżetu administracyjnego,

3) ustaloną w bilansie likwidacyjnym sumę strat pokrywa związek.

**Dzierżawa i koncesja przedsiębiorstw. Udział związków samorządowych w spółkach handlowych.**

Art. 40. Jeżeli przepisy nie stanowią inaczej, związki na podstawie uchwały organu stanowiącego, zatwierdzonej przez władzę nadzorczą, mogą przedsiębiorstwa wydzierżawiać lub też udzielać koncesji na założenie i eksploatację przedsiębiorstw, co do których przysługuje im prawo wyłączności.

Art. 41. Oddanie przedsiębiorstwa w dzierżawę lub udzielenie koncesji może nastąpić jedynie w drodze publicznego przetargu.

Art. 42. (1) Umowa o dzierżawę przedsiębiorstwa nie może być zawarta na okres czasu dłuższy jak lat 25.

(2) Udzielenie koncesji przedsiębiorstwa nie może być zawarte na okres czasu dłuższy jak lat 50.

(3) Przed wprowadzeniem dzierżawcy w użytkowanie powinien być sporządzony szczegółowy inwentarz przedsiębiorstwa, jako załącznik do umowy dzierżawnej.

Art. 43. Umowy o dzierżawę oraz koncesja przedsiębiorstw powinny zawierać postanowienia, dotyczące:

1) kontroli dotrzymywania warunków umowy przez koncesjonariusza lub dzierżawcę, a w szczególności kontroli użytkowania budynków i urządzeń przedsiębiorstwa,

2) tworzenia i administrowania funduszem amortyzacyjnym,

3) współudziału związku samorządowego w ustaleniu taryfy opłat za korzystanie z usług przedsiębiorstwa,

4) warunków przedterminowego rozwiązania umowy.

Art. 44. Związki mogą przystępować na podstawie uchwały organu stanowiącego, zatwierdzonej przez władzę nadzorczą, tylko do tych spółek handlowych i spółdzielni, których forma prawna pozwala na ograniczenie odpowiedzialności finansowej do wysokości udziałów.

Art. 45. (1) Statuty spółek, których udziałowcami są związki, powinny zapewniać związkom przedstawicielstwo w organach spółki bez względu na wielkość udziałów, reprezentowanych przez związki.

(2) Przedstawicieli związku we władzach spółki powołuje zarząd związku.

Art. 46. (1) Władzom nadzorczym przysługuje w stosunku do przedsiębiorstw wydzierżawionych i koncesjonowanych przez związki, a także w stosunku do spółek, w których udział związków wynosi co najmniej 50% kapitału zakładowego, prawo kontroli wykonywania umowy, będącej podstawą dzierżawy, koncesji lub spółki.

(2) W stosunku do przedsiębiorstw i spółek, o których mowa w ust. (1), Związek Rewizyjny Samorządu Terytorialnego może podejmować poszczególne czynności, należące do zakresu jego zadań, na wniosek władz nadzorczych nad związkami, które oddały przedsiębiorstwa w dzierżawę, udzieliły na nie koncesji bądź też posiadają w spółce udziały, jest zaś obowiązany to uczynić na polecenie Ministra Spraw Wewnętrznych.

(3) Jeżeli gospodarka przedsiębiorstw, o których mowa w ust. (1), nie odpowiada postanowieniom umowy, władza nadzorcza wezwie przedsiębiorstwo do wprowadzenia odpowiednich zmian w tej gospodarce. W razie niezastosowania się do wezwania w oznaczonym przez władzę terminie, władza ta może wydać na koszt przedsiębiorstwa potrzebne zarządzenia lub też wystąpić do Ministra Spraw Wewnętrznych z wnioskiem o mianowanie delegata rządowego dla przedsiębiorstwa. Do delegata rządowego, mianowanego przez Ministra Spraw Wewnętrznych na koszt przedsiębiorstwa, stosują się odpowiednio przepisy rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 grudnia 1924 r. o ustanawianiu delegatów rządowych przy poszczególnych samorządach i innych związkach prawno - publicznych (Dz. U. R. P. Nr 113, poz. 1002) z późniejszymi zmianami.

**Przepisy przejściowe i końcowe.**

Art. 47. W przeciągu dwóch lat od wejścia w życie niniejszej ustawy związki przedłożą do zatwierdzenia władzom nadzorczym, określonym w art. 7 ust. (2) i (3), statuty przedsiębiorstw istniejących w dniu wejścia w życie ustawy oraz przeprowadzą inwentaryzację majątku przedsiębiorstw.

Art. 48. Sposób ustalenia kapitału zakładowego oraz funduszów specjalnych w przedsiębiorstwach, istniejących w chwili wejścia w życie niniejszej usta-

wy, jak również sposób przeprowadzenia inwentaryzacji majątku w tych przedsiębiorstwach, określi rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych, wydane w porozumieniu z Ministrem Skarbu.

Art. 49. (1) Przepisy ustawy niniejszej dotyczą majątku fundacyj, wchodzących w skład przedsiębiorstw, jednak z zachowaniem w mocy tych postanowień aktów fundacyjnych, które są istotne dla należytego wykonania woli fundatora.

(2) Aktywa i passywa fundacji mają być wykazywane osobno w bilansach i inwentarzach przedsiębiorstwa.

Art. 50. Przepisy art. 38—40 ustawy z dnia 11 sierpnia 1923 r. o tymczasowym uregulowaniu finansów komunalnych (Dz. U. R. P. Nr 62, poz. 454 z 1936 r.) o postępowaniu władz nadzorczych mają do ustawy niniejszej odpowiednie zastosowanie.

Art. 51. (1) Wprowadza się następujące zmiany:

(1) w rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 17 czerwca 1924 r. o obowiązku i sposobie pokrywania wydatków przez związki komunalne (Dz. U. R. P. Nr 51, poz. 522):

a) w § 3 ustęp ostatni otrzymuje brzmienie: „W budżecie administracyjnym wydatki i dochody dzielą się na zwyczajne i nadzwyczajne",

b) w § 4 ustęp 2 skreśla się,

c) w ustępie ostatnim § 4 skreśla się wyrazy: „względnie budżetu przedsiębiorstw",

2) skreśla się art. 32 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 r. o poprawie gospodarki i finansów związków samorządowych w brzmieniu dekretu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 14 listopada 1935 r. (Dz. U. R. P. Nr 82, poz. 506),

3) w ustawie z dnia 11 sierpnia 1923 r. o tymczasowym uregulowaniu finansów komunalnych (Dz. U. R. P. Nr 62, poz. 454 z 1936 r.):

a) skreśla się art. 28,

b) art. 29 ust. 1 otrzymuje brzmienie: „Związkom samorządowym wolno celem uzyskania funduszów obrotowych na utrzymanie komunalnych urządzeń i zakładów dobra publicznego pobierać zaliczki na opłaty (art. 27) od osób, korzystających z tychże zakładów i urządzeń",

4) w art. 410 p. 9) rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 16 lutego 1928 r. o prawie budowlanym i zabudowaniu osiedli w brzmieniu rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 3 grudnia 1930 r. (Dz. U. R. P. Nr 86, poz. 663) skreśla się wyrazy: „Opłaty za pobór wody z wodociągu gminnego i za korzystanie z kanalizacji, względnie",

5) w ustawie z dnia 23 marca 1933 r. o częściowej zmianie ustroju samorządu terytorialnego (Dz. U. R. P. Nr 35, poz. 294):

a) w art. 43 ust. 1 lit. i), lit. k) oraz lit. n) skreśla się wyrazy: „i przedsiębiorstw",

b) w art. 44 ust. 1 lit. c) wyrazy: „zakładów i przedsiębiorstw" zastępuje się wyrazami: „i zakładów",

c) w art. 44 ust. 1 lit. e) wyrazy: „zakładów i przedsiębiorstw" zastępuje się wyrazami: „i zakładów" oraz skreśla się na końcu zdania wyrazy: „i taks za korzystanie w obrębie gminy z własnych publicznych środków lokomocji",

d) w art. 44 ust. 1 lit. g) skreśla się wyrazy: „i przedsiębiorstw" oraz wyrazy: „i przedsiębiorstwa",

e) w art. 61 skreśla się wyrazy: „i przedsiębiorstw",

f) skreśla się art. 64,

6) w ustawie z dnia 16 sierpnia 1938 r. o samorządzie gminnym m. st. Warszawy (Dz. U. R. P. Nr 63, poz. 479):

a) w art. 14 skreśla się wyrazy: w p. 10) i 15 — „przedsiębiorstw", a w p. 12) — „przedsiębiorstw i",

b) w art. 48 skreśla się wyrazy: w p. 6) — „przedsiębiorstw", a w p. 8) — „przedsiębiorstw" oraz „przedsiębiorstwa".

(2) Ponadto z dniem wejścia w życie niniejszej ustawy tracą moc obowiązującą przepisy prawne w sprawach w niej unormowanych.

Art. 52. Wykonanie niniejszej ustawy porucza się Ministrowi Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Skarbu.

Art. 53. Ustawa niniejsza obowiązuje na całym obszarze Rzeczypospolitej z wyjątkiem województwa śląskiego i wchodzi w życie z dniem 1 kwietnia 1939 r.

## UZASADNIENIE

Przedsiębiorstwa samorządowe są przede wszystkim formą czynnej działalności związków samorządowych w dziedzinie wykonywania ciążących na nich zadań. Przez nie związki samorządowe zapewniają ochronę i bezpieczeństwo zdrowia publicznego (wodociągi, kanalizacja, zakłady oczyszczania osiedli i związane z nimi zakłady utylizacyjne oraz spalarnie śmieci), stwarzają ułatwienia w zaspokajaniu przez ludność potrzeb w dziedzinie komunikacji (tramwaje, autobusy, kolejki dojazdowe), w dziedzinie aprowizacji (rzeźnie, targowiska, hale targowe), w dziedzinie dostarczania prądu elektrycznego i gazu (elektrownie, gazownie), i wielu innych dziedzinach. Obok wymienionych dziedzin przedsiębiorczości samorządowej, mającej na celu zaspokojenie powszechnych potrzeb ludności danego terenu, związki samorządowe podejmują również działalność gospodarczą, wyrażającą się w prowadzeniu przedsiębiorstw przemysłowych i handlowych (cegielnie, betoniarnie, tartaki), oraz gospodarstw (rolnych, leśnych i ogrodniczych).

Przedsiębiorstwa somorządowe zajmują bardzo poważną pozycję w gospodarce związków samorządowych. W roku 1936/37 wyrażają się one liczbą 2.213, w czym przedsiębiorstwa gmin wiejskich wynoszą 418 jednostek. Wydatki tylko 358 przedsiębiorstw w miastach, liczących ponad 20.000 mieszkańców, wyniosły ogółem 198.303.000 zł, a dochody ich — 250.862.000 zł. Tak więc przedsiębiorstwa samorządowe obok zaspokajania przede wszystkim powszechnych potrzeb ludności przynoszą związkom samorządowym dochody.

Ze względu na pozycję przedsiębiorstw w gospodarce związków samorządowych, stale wzrastającą i rozszerzającą się ich rolę oraz z uwagi na odrębny charakter działania w porównaniu z dziedziną administracji ogólnej, występowała już niejednokrotnie potrzeba prawnego uregulowania całokształtu działalności związków samorządowych na odcinku przedsiębiorczości. Wyraz tej potrzebie dają ustawowe pełnomocnictwa do uregulowania w drodze rozporządzeń tworzenia, prowadzenia i znoszenia przedsiębiorstw związków samorządowych, zawarte w art. 64 ustawy samorządowej z 1933 r. (Dz. U. R. P. Nr 35, poz. 294) i art. 32 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z 24.X 1934 r. o poprawie gospodarki i finansów związków samorządowych w brzmieniu dekretu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 14.XI 1935 r. (Dz. U. R. P. Nr 82, poz. 506). Obecnie bowiem cała ta dziedzina pracy samorządu jest tylko fragmentarycznie potraktowana w naszym ustawodawstwie. I tak, niektóre przepisy w tej dziedzinie zawiera ustawa samorządowa z 1933 r. (art. 43, 44 i 65), przepisy zaś o eksploatacji, rachunkowości i budżetowaniu przedsiębiorstw zawiera ustawa z 11 sierpnia 1923 r. o tymczasowym uregulowaniu finansów komunalnych (art. 27 — 30), rozporządzenie III wykonawcze z dnia 16 sierpnia 1924 r. do tejże ustawy (§ 1), rozporządzenie Prezydenta Rzczypospolitej z 17 czerwca 1924 r. o obowiązku i sposobie pokrywania wydatków przez związki komunalne (§§ 3 i 4) i wreszcie rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 6 grudnia 1932 r. o sporządzaniu i ustalaniu budżetów związków komunalnych (§ 4 i 5). Ten stan prawny okazał się w praktyce dla przedsiębiorczości samorządowej nie wystarczający, a dla finansów związków samorządowych niebezpieczny. Jak bowiem obserwacja wskazuje, związki samorządowe niejednokrotnie ponosiły duże straty przez nieoględne tworzenie i niewłaściwą organizację przedsiębiorstw, czemu niewątpliwie mogłoby zapobiec należyte uregulowanie prawne omawianej dziedziny pracy związków samorządowych.

Dla poprawy stanu prawnego w dziedzinie przedsiębiorstw samorządowych nie mogły być wykorzystane wyżej przytoczone upoważnienia ustawowe z 1933 r. i 1935 r. Rozporządzenie bowiem Ministra Spraw Wewnętrznych musiałoby być dostosowane do fragmentarycznych, z różnych okresów czasu pochodzących norm ustawowych, co niewątpliwie nie pozwoliłoby na racjonalne ujęcie całokształtu przepisów, regulujących tworzenie, prowadzenie i likwidację przedsiębiorstw. Wzgląd ten, jak i znaczenie przedsiębiorstw oraz świadomość, że przy tworzeniu należytych podstaw prawnych dla przedsiębiorczości samorządowej zajdzie konieczność dokonania zmian w obowiązujących ustawach, nakazały zaniechanie wykorzystywania ustawowych delegacyj i podyktowały wybór formy ustawowej dla prawnego uregulowania dziedziny przedsiębiorstw samorządowych.

Niniejszy projekt ustawy zmierza do usunięcia istniejących niedomagań na odcinku przedsiębiorczości samorządowej. W treści swojej obejmuje on całokształt istotnych zagadnień, związanych z powstaniem, prowadzeniem i likwidacją przedsiębiorstw oraz z ich organizacją wewnętrzną i stosunkiem do związków samorządowych, jako właścicieli.

Przystępując do ogólnej analizy projektu ustawy, należy zwrócić uwagę na najważniejsze, rozwiązane w nim, — zagadnienia.

Pojęcie przedsiębiorstwa samorządowego (art. 1) w projekcie ustawy ma podwójne znaczenie. W tych przypadkach, gdzie jest podejmowana działalność w dziedzinie produkcji, wymiany i dostarczaniu usług, mająca na celu przede wszystkim zaspokojenie powszechnych potrzeb ludności danego terenu (np. dostarczenie dobrej wody), a więc działalność wypływająca z zadań samorządu, — przedsiębiorstwo jest organizacją planowego wykonywania tej działalności i występuje pod nazwą zakładu użyteczności publicznej (art. 2 ust. (2)), w innych zaś przypadkach jest organizacją planowego wykonywania działalności gospodarczej, obliczonej nie na bezpośrednie zaspokojenie powszechnych potrzeb, a na zdobycie środków gospodarczych (przedsiębiorstwa przemysłowe i handlowe oraz gospodarstwa — art. 2 ust. (3)), jest więc przedsiębiorstwem w ogólnym gospodarczym znaczeniu.

Jako formę organizacyjną przedsiębiorstw projekt przyjmuje przedsiębiorstwo autonomiczne, wyodrębnione pod względem administracyjnym (art. 12 — 19) oraz gospodarczym (art. 20) z ogólnego zarządu związku samorządowego i mające szczegółowo określone podstawy swojej działalności w statucie (art. 12 i 13). Tego rodzaju forma organizacyjna przedsiębiorstw samorządowych wydaje się być z punktu widzenia racjonalnej organizacji najwłaściwsza. Przedsiębiorstwo takie bowiem posiada dużą samodzielność w dziedzinie eksploatacji i administracji, nie tracąc ścisłego związku z właścicielem, tj. związkiem samorządowym. Może więc być ono prowadzone według metod i zasad stosowanych w przedsiębiorstwach prywatnych, spełniając równocześnie właściwe mu zadania o charakterze społecznym. Przedsiębiorstwu o takim ustroju brakuje do całkowitej samodzielności jedynie własnej osobowości prawnej. Okoliczność ta nie ma jednakże dla interesu przedsiębiorstwa większego znaczenia. Wszelkie bowiem zalety i ułatwienia, jakie by się dały osiągnąć przy wyodrębnieniu przedsiębiorstwa w oddzielną osobę prawną, są możliwe do osiągnięcia i bez tego wyodrębnienia, jeżeli należycie zostanie uregulowany zakres działania poszczególnych organów związku w sprawach administracji przedsiębiorstw. Natomiast przyjęta forma organizacyjna przedsiębiorstw zapewnia związkom samorządowym właściwy wpływ na sposób wywiązywania się przez nie ze swych zadań, pozostawiając zarazem przedsiębiorstwu pełną samodzielność w dziedzinie organizacyjnej i eksploatacyjnej.

Projekt ustawy, zgodnie z dotychczasowym stanowiskiem naszego ustawodawstwa samorządowego, zapewnia związkom samorządowym swobodę w tworzeniu przedsiębiorstw. Przewidziana w projekcie procedura przy tworzeniu przedsiębiorstw (art. 6 — 11) ma na celu tylko zapobieżenie powstawaniu przedsiębiorstw na danym terenie niepotrzebnych lub nieprzemyślanych należycie pod względem technicznym lub gospodarczym. W procedurze tej projekt ustawy przewiduje obowiązek dwukrotnego obradowania organów stanowiących związków samorządowych bądź międzykomunalnych nad sprawą utworzenia przedsiębiorstwa. Uchwała pierwsza (art. 6) zleca zarządowi związku zbadanie celowości utworzenia przedsiębiorstwa, przeprowadzenie skrupulatnych studiów wstępnych oraz zasięgnięcie opinii samorządu gospodarczego, zainteresowanego mającym powstać przedsiębiorstwem. Uchwała druga (art. 7), zapadająca po wykonaniu prac wstępnych, decyduje ostatecznie o powstaniu przedsiębiorstwa i wymaga zatwierdzenia władzy nadzorczej (art. 7 ust. (2)). Decyzja tej władzy zapada po zgromadzeniu wszystkich materiałów i jest związana głównie z oceną podstaw finansowych tworzonego przedsiębiorstwa.

Tę samą ostrożność, jak przy zakładaniu przedsiębiorstw, przewiduje projekt i przy likwidacji przedsiębiorstwa (art. 35 — 39). Mianowicie projekt dopuszcza ją bądź na podstawie dwukrotnej uchwały organu stanowiącego związku, przyczym druga uchwała może być powzięta po upływie co najmniej 30 dni od daty powzięcia pierwszej uchwały, bądź też na podstawie zarządzenia władzy nadzor-

czej o przymusowej likwidacji przedsiębiorstwa (art. 37). Zatwierdzenie uchwały o likwidacji przez władzę nadzorczą zapobiega zbyt pośpieszym decyzjom, które by mogły narazić na szkodę interes publiczny, jakiemu dane przedsiębiorstwo służy.

W projektowanej ustawie zostały ustalone jedynie ogólne zasady i wytyczne organizacji oraz gospodarki przedsiębiorstw. Bliższe szczegóły, dotyczące zasad, na podstawie których ma się oprzeć działalność i eksploatacja przedsiębiorstw, projekt ustawy przekazuje statutom. Takie rozwiązanie podyktowane zostało różnorodnością przedsiębiorstw tak co do ich rodzajów, jak i wielkości oraz potrzebą umożliwienia elastyczności form organizacyjnych.

Związki samorządowe poza prowadzeniem przedsiębiorstw we własnym zarządzie wydzierżawiają przedsiębiorstwa już istniejące, udzielają koncesyj na założenie i eksploatację przedsiębiorstw, co do których mają prawo wyłączności, a ponadto biorą udział w spółkach. Dzierżawa, koncesja i udział w spółkach wybiegają już właściwie poza ramy projektu ustawy, regulującego zagadnienia, związane z tworzeniem, prowadzeniem i likwidacją przedsiębiorstw. Ze względu jednak na związek przytoczonych przejawów działalności samorządu z przedsiębiorczością samorządową i brak ustawowego ich uregulowania — projekt objął i te przejawy gospodarczej działalności samorządu.

# ORZECZNICTWO SĄDU NAJWYŻSZEGO

**Określenie pojęcia „wchodzi w porozumienie" (art. 97 w związku z art. 93 k. k.).**

Wyrażenie art. 97 k. k. „wchodzi w porozumienie" obejmuje wszelkie urzeczywistnienie kontaktu z innymi osobami, czy to w charakterze trwałym, na dłuższy czas, czy chwilowym, w celu spełnienia zbrodni przewidzianej w art. 93, 94 lub 95 k. k.; art. 97 k. k. wymaga, aby porozumienie doszło do skutku czy to wyraźnie, czy to przez czynności konkludyjne; porozumienie to obejmuje w szczególności także konstrukcje prawne, określone dotąd jako spisek i banda oraz wszelkie organizacje jak związki (art. 166 k. k.), a w miarę okoliczności i zebrania (art. 164 k. k.) (27.VI 1938 Nr 2 K 848/38).

**Złożenie fałszywego zeznania przez świadka, którego nie uprzedzono o prawie odmowy zeznania (art. 141 i 140 k. k. w związku z art. 104 i 106 k. p. k.).**

Przepis art. 104 k. p. k. jako dotyczący prawa całkowitej odmowy zeznań jest przepisem dalej idącym, niż przepis art. 106 k. p. k. dotyczący odmowy o odpowiedzi na pewne pytania. W wypadku więc, w którym oskarżony należy do osób wymienionych w art. 104 k. p. k., ma ten przepis jako obszerniejszy zastosowanie.

Przepis art. 106 natomiast ma zastosowanie do wypadków, w których osoby wymienione w art. 104 k. p. k. nie są oskarżone, lecz mogłyby dopiero być narażone na odpowiedzialność karną, stąd nie może powodować uchylenia wyroku niepouczenie oskarżonego o przepisie z art. 106 k. p. k. (30.V 1938 Nr 3 K 2525/37).

**Zatrzymanie rzeczy, która znalazła się w chwilowym władaniu oskarżonego (art. 257 k. k.).**

Wykonywanie w stosunku do cudzej rzeczy pewnych czynności, zleconych przez właściciela lub za jego zgodą, chociażby było połączone z chwilowym fizycznym jej dzierżeniem, nie stwarza stanu posiadania, jeżeli właściciel nie wyzbył się bezpośredniego rozporządzenia się daną rzeczą, czyli nie wyzbył się władztwa nad nią, a przeto zabór takiej rzeczy, w celu przywłaszczenia, stanowi kradzież, a nie przywłaszczenie (1.VI 1938 Nr 2 K 369/38).

*St. Czerwiński.*

# ORZECZNICTWO NAJW. TRYBUNAŁU ADMINISTRACYJNEGO

**Przymusowy wykup majątku uzyskanego z likwidacji powojennej.**

*Umieszczenie w wykazie imiennym nieruchomości ziemskich, podlegających przymusowemu wykupowi, majątku, nabytego z liczby majątków, przeznaczonych do likwidacji na zasadzie ustawy z 15.VII 1920, Dz. U. poz. 467, choćby z zastrzeżeniem, że dany majątek nie podlegnie przymusowemu wykupowi przed upływem 18 lat, przewidzianych w art. 2 ustawy z 25.IX 1922, Dz. U. poz. 806, jest niezgodne z ustawą, jeżeli nie zostało ustalone, że wyczerpano już na terenie województw poznańskiego i pomorskiego majątki, wymienione w pp. 1—8 ustawy z 15 VII 1920, Dz. U. poz. 462. (Teza).*

N. T. A. uchylił, jako niezgodne z prawem, zarządzenie, zawarte pod p. 202 rozporz. Rady Ministrów z 12.II 1937 r. Dz. U. poz. 74, pomimo, iż na skutek interwencji w Ministerstwie Rolnictwa i Reform Rolnych skarżący otrzymał po ogłoszeniu wykazu imiennego pismo urzędu wojewódzkiego, zawiadamiające go, że na podstawie art. 2 ust. z 25.IX 1922 r. zrealizowanie wspomnianego wykazu w stosunku do odnośnej nieruchomości odracza się do 1941 r. Trybunał miał na względzie, że pomijając kwestię znaczenia takiego zastrzeżenia w zestawieniu z powyższym aktem Rady Ministrów, w każdym razie nie zabezpiecza on wszystkich praw skarżącego, zagwarantowanych art. 2 ustawy z 25.IX 1922 r., gdyż nie przewiduje ewentualności na ten wypadek, jeśliby do r. 1941 nie zostały w tym województwie wyczerpane objekty, wymienione w pkt. 1—8 art. 1 ust. z 15.VII 1920 r. o wykonaniu reformy rolnej, Dz. U. poz. 462 (Wyrok z 9.X 1937 I. rej. 1813/37).

**Termin dla roszczeń gmin o zwrot kosztów z tytułu świadczeń na opiekę społeczną.**

*Przepis § 4 rozporządzenia Min Pracy i Opieki Społecznej z 24.IV 1924, Dz. U. poz. 404, nie uprawnia władzy do uznania za wygasłe roszczenia o zwrot kosztów z tytułu świadczeń na opiekę społeczną w razie przekroczenia terminu porządkowego dla rozpoczęcia dochodzenia w sprawie ustalenia gminy, zobowiązanej do opieki trwałej. (Teza).*

Uchylając jako prawnie nieuzasadnione orzeczenie, którym oddalono roszczenie gminy z powodu uchybienia terminu dla wszczęcia dochodzeń N. T. A. wyjaśnił, że przekroczenie terminu porządkowego z § 4 rozporządzenia Min. Pracy i Opieki Społecznej z 24.IV 1924 nie może spowodować przedawnienia roszczenia przed upływem terminu rocznego, przewidzianego w ust. 4 art. 21 ustawy o opiece społecznej, Dz. U. poz. 726 z 1923, a ustalającego obowiązujący termin przedawnienia takich roszczeń (Wyrok z 15.X 1937, I. rej. 2958/36).

*W. Czapiński*

# KRONIKA

## ADMINISTRACJA

**Objęcie Śląska Zaolzańskiego przez Państwo Polskie.** Objęcie Śląska Zaolzańskiego przez Wojsko Polskie odbyło się w dn. 2—11.X 1938 r. według następ. planu: w dn. 2 i 3.X br. zajęto miasto Cieszyn Zachodni i najbliższe okolice z gminami: Ropica, Świbica, Żuków Dolny i Górny, Trzanowice Dolne i Górne, Wielopole, Grodziszcz, Mistrzowice, Cierlicko Dolne i Górne, Stanisłowice, Kocobędz, Olbrachcice, Łąki, Stonawa;

w dn. 4.X br. zajęto odcinek, położony na południe od Cieszyna wzdłuż linii kolejowej i na wschód od rzeki Olzy aż do przełęczy Jablonkowskiej z gminami: Końska, Trzyniec, Kojkowice, Leszna Dolna, Niebory, Łyżbice, Wędrynia, Nydek, Bystrzyca, Gródek, Nawsie, Jabłonków, Boconowice, Piasek, Bukowiec i Mosty;

w dn. 5.X br. zajęto resztę południowej części powiatu cieszyńskiego, położonej na zachód od linii kolejowej z gminami: Łomna Dolna i Górna, Milików, Koszarzyska, Karpętna, Oldrzychowice, Śmiłowice, Trzycież, Rakowiec, Gnojnik, Ligotka Kameralna, Dobracice, Guty, Rzeka, Bukowice;

w dn. 7.X br. objęto okręg Domasłowice z miejscowościami: Domasłowice Dolne i Górne, Toszonowice Dolne i Górne, Sobiszowice;

w dn. 8 X br. zajęto część powiatu frysztackiego, położoną na wschód od rzeki Olzy z miastem Frysztatem i miejscowościami: Stare Miasto, Nowe Miasto, Darków, Raj, Kaczyce, Marklowice Dolne, Piotrowice, Zawada, Kąkolna;

w dn. 10.X br. zajęto dalszą część powiatu frysztackiego i ostatni odcinek zachodni powiatu cieszyńskiego z miejscowościami: Karwina, Orłowa, Dąbrowa, Łazy, Dziećmorowice, Polska Lutynia, Niemiecka Lutynia, Poręba, Sucha Górna, Sucha Dolna, Sucha Średnia, Szumbark, Datynie Dolne, Błędowice Dolne, Żywocice i Bogumin;

w dn. 11.X br. zajęto resztę powiatu frysztackiego z miejscowościami: Nowy Bogumin, Pudłów, Wierzbica, Skrzeczoń, Wierzniowice, Zabłocie, Rychwałd, Pietwałd.

**Koordynacja prac dotyczących Śląska Zaolzańskiego.** Dn. 11 bm. ukazały się w Dz. U. R. P. 2 dekrety Prez. Rzplitej związane z przejęciem odzyskanych Ziem Śląska Cieszyńskiego, a w szczególności dekret inkorporacyjny oraz dekret o rozciągnięciu szeregu ustaw na te Ziemie.

W związku z powyższymi dekretami jako też z dalszymi pracami Komitetu Koordynacyjnego przy Min. Spraw Zagr. p. Pods. Stanu w Min. Spr. Wew. dn. 10.X br. Nr GL 42 f-2 zarządził, co następuje:

1. Wszystkie dep. i biura Minstwa przygotują bezzwłocznie projekty zarządzeń, jakie okażą się potrzebne w związku z wykonaniem wspomnianych wyżej 2-ch dekretów Prez. Rzplitej.

2. W szczególności mają rozważyć, czy i w odniesieniu do których aktów ustawodawczych, rozciągniętych obecnie na Śląsk Zaolzański, zachodzi potrzeba wydania rozp. Rady Ministrów, zawierających przepisy uzgodniające i przejściowe.

3. W najbliższym czasie wydany będzie dalszy dekret Prez. Rzplitej o rozciągnięciu poszczególnych aktów ustawodawczych na Ziemie Odzyskane. Należy więc w razie potrzeby przygotować odpowiednie wnioski. Przy zestawianiu tych wniosków należy mieć na uwadze wyłączenia zawarte w art. 55 Konstytucji.

4. Celem umożliwienia delegatowi Min. Spraw Wew. do Komitetu Koordynacyjnego przy Min. Spraw Zagr. informowania tego Komitetu o stanie faktycznym w dziedzinie administracji spraw wewnętrznych w odniesieniu do Śląska Zaolzańskiego, wszystkie zarządzenia wydawane w tych materiach mają być komunikowane temuż delegatowi bądź to po wysłaniu — w odpisach, bądź też przez udzielenie mu do wglądu odnośnych aktów przed lub po ekspedycji. Delegatem M. S. Wewn. do Komitetu jest dyrektor Gabinetu R. Hausner.

**Uwzględnianie Obrońców Lwowa przy awansach.** Minstwo Spr. Wewn. pismem okólnym z 18.X br. Nr Pers. I-24/169 podało do wiadomości władz podległych zarządzenie Prez. Rady Ministrów z 28.IX br. Nr 44-25/715, w którym Prez. Rady Min. przychylnie ustosunkowało się do postulatów pisma prezesa Zw. Obrońców Lwowa z 20.IX br., aby przy awansach w obecnym roku będącym 20-leciem Niepodległości Państwa Pol. w pierwszej linii uwzględniać tych, którzy w powstaniu Państwa brali czynny udział, a więc również i Obrońców Lwowa.

**Służba aprowizacyjna w Minstwie Rolnictwa i Ref. Rol.** P. minister roln. i ref. rol. w sprawie tej pismem okólnym z 5.X br. Nr BP. I-1/10 zarządził co następuje:

I. Sprawy aprowizacyjne w Zarządzie Centralnym Min. Roln. i Ref. Rol. niezależnie od ogólnego kierownictwa ministra podlegają właściwemu podsekr. stanu. Wspomniany podsekr. stanu jest z tytułu swych funkcyj reprezentantem ministra na zewnątrz w sprawach aprowizacyjnych.

II. Poszczególne depty (biura, gabinet ministra) Minstwa winny uzgadniać ściśle z odnośnymi komórkami organizacyjnymi, działającymi w Minstwie w zakresie aprowizacji, sprawy związane z aprowizacją.

Poza tym z uwagi na specjalną łączność prac Dep. Ekonomicznego z pracami aprowizacyjnymi Dep. ten winien:

a) podejmować w zakresie swego działania na zlecenie właściwego do spraw aprowizacyjnych podsekr. stanu prace związane z aprowizacją;

b) informować tegoż podsekr. stanu o całokształcie swoich prac i to zarówno zamierzonych, jak i wykonanych oraz uzgadniać z nim wskazane przez niego zagadnienia;

c) przedstawiać temuż podsekr. stanu do uprzedniej aprobaty sprawy związane z aprowizacją, a w szczególności sprawy objęte właściwością wydziałów: zbytu produktów rolnych i przetwórstwa rolniczego, które zastrzeżone są do ostatecznej decyzji ministra.

**W sprawie medalu „Za Długoletnią Służbę".** W sprawie tej pismem okólnym z 15.X br. Nr Pers. I. 801/80 Minstwo Spraw Wew. podało do wiadomości i stosowania pismo okólne Prezydium Rady Min. z 3.IX 1938 r. Nr 47-57/39 z tym, że pismo to powinno być również stosowane przez zarządy związków samorz. do pracowników tych związków.

W piśmie tym Prez. Rady Ministrów zaznacza, iż zdarzają się wypadki, że funkcjonariusze państwowi względnie pracownicy w instytucjach publicznych są przenoszeni w stan spoczynku lub zwalniani z pracy po przepracowaniu w służbie dla Państwa lub instytucji publiczno-prawnych takich okresów czasu, które gdyby trwały o parę tygodni lub częstokroć nawet kilka dni dłużej, mogłyby stanowić podstawę do nadania medalu „Za Długoletnią Służbę".

W związku z powyższym prezes Rady Ministrów polecił zwrócić uwagę, by przy rozwiązywaniu stosunku służbowego (rozwiązaniu umowy o pracę, przeniesieniu w stan spoczynku itp.) władze przełożone rozpatrywały możliwość przedłużania czasu służby w tych wypadkach, w których przedłużenie to nie kolidując z interesem służby mogłoby stanowić podstawę do uzyskania uprawnień do tego odznaczenia.

**Maksymalna norma zaliczek, przechowywanych w urzędzie wojew.** Minstwo Spraw Wew. na wniosek kilku urzędów wojew. podwyższyło zarządzeniem okólnym z 7.X br. Nr GB. 3r/20-5 maksymalną normę zaliczek przechowywanych w urzędzie wojew. (Komis. Rządu na m. st. Warszawę) do wysokości 7.000 zł.

**Kontrola i aktualizacja gminnej ewidencji koni.** Mnstwo Spr. Wew. pismem okólnym z 17.IX br. Nr Wojsk. J. 1/2/1/38 powiadomiło władze podległe, że wzorem lat ubiegłych w roku bież. Minstwo Spraw Wojsk. w poroz. z Minstwem Spraw Wew. zarządziło przeprowadzenie przez rejonowych inspektorów koni kontroli i aktualizacji gminnej ewidencji koni.

Kontrolę i aktualizację przeprowadzą rejonowi inspektorzy koni w ścisłym porozumieniu z powiat. władzami admin. ogólnej.

**Odznaka Zw. Sybiraków.** Mnstwo Spr. Wewn. decyzją z 21.X br. Nr AP.3-298 w poroz. z Minstwem Spraw Wojsk. udzieliło Związkowi Sybiraków (Warszawa, ul. Al. Jerozol. 93 m. 48) pozwolenia na ustanowienie i używanie odznak i mundurów według specjalnych wzorów.

# SAMORZĄD

**Ochrona nazwy „rynek“, oraz historycznych i topograficznych nazw ulic.** Ministerstwo Spraw Wewnętrznych wystosowało następujące pismo okólne do wojewodów i przewodniczących wydziałów powiatowych.

W niektórych miastach polskich istnieją tendencje, zmierzające do zmiany nazw ulic i placów. Najczęstszym zjawiskiem jest nadawanie ulicom i placom — nazwisk wybitnych Polaków.

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych uważa tę dążność w zasadzie za słuszną. Istnieją jednak względy doniosłej natury, które powinny nakazywać w tej dziedzinie daleko posuniętą rozwagę i oględność. Niektóre nazwy ulic, placów i dzielnic zasługują mianowicie na ochronę ze względu na swój charakter historyczny. Szczególnie wielką ostrożność nakazują wypadki, w których pojawiają się tendencje zmiany historycznej nazwy „rynek“. Nazwa ta mówi o tradycjach handlowych danego miasta i wskazuje, że dany plac jest, lub był centralnym punktem gminy. Koniecznym jest również zachowanie nazw ulic takich, jak Podwale, Majdany, Szewska, Zamkowa itp. Odnosi się to również do nazw historyczno-topograficznych jak Warszawska, Krakowska itp.

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych prosi o przestrzeganie powyższych wytycznych przy zatwierdzaniu uchwał rad gminnych i miejskich w sprawie zmiany nazw ulic, placów i dzielnic. Ministerstwo prosi również o zarządzenie zasięgania w tej sprawie opinii konserwatorów w urzędach wojewódzkich, a także towarzystw miłośników historii i zabytków, towarzystw historycznych lub oddziałów Polskiego Tow. Krajoznawczego.

Jako wskazówkę ogólną podać można, by nazwy wybitnych osobistości nadawano przede wszystkim arteriom i punktom nowopowstającym, bądź też by zmieniano w tym celu nazwy bezbarwne i nie posiadające tradycji lub wywodzące się z okresu zaborów.

**Wyjaśnienie w sprawie zarządzenia wyborów uzupełniających do rady miejskiej.** Wskutek unieważnienia w jednym z miast wyborów w 1 okręgu wyborczym przez Najwyższy Trybunał Administracyjny — zostały jeszcze przed wejściem w życie nowej ustawy o wyborze radnych miejskich zarządzone wybory uzupełniające w tym okręgu. W związku z tym podniesiono wątpliwość, czy wybory te należy przeprowadzić w myśl nowych przepisów wyborczych. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych wyjaśniło, że z chwilą wejścia w życie ustaw wyborczych z 16.VIII 1938 r. utraciły moc obowiązującą dotychczasowe przepisy, regulujące tę dziedzinę. A zatem także i wybory uzupełniające, zarządzone, ale nie przeprowadzone przed datą wejścia w życie nowych ustaw (tj. przed dniem 29.VIII 1938) — należy przeprowadzić na podstawie i w myśl nowych przepisów.

**W sprawie nazw kont czekowych otwieranych w P. K. O. przez gromady wiejskie.** Pocztowa Kasa Oszczędności, nawiązując do okólnika Min. Spr. Wewnętrznych z 29.XI 1933 r. Nr SF. 92/14/11 w sprawie

zastosowania jednolitych kont czekowych posiadanych w P. K. O. przez związki samorządowe, zwróciła się do Min. Spr. Wewn. z prośbą o zawiadomienie, o jakim brzmieniu mają być otwierane konta czekowe dla gromad.

Równocześnie P. K. O. nadmieniła, że niektóre gromady zgłaszały otwarcie konta czekowego dla „Rady Gromadzkiej", przy czym powstawała wątpliwość, jak uzgodnić zasadę jednolitości nazw kont czekowych w tych przypadkach, w których pewne gromady nie posiadają rad gromadzkich.

W związku z tym, Ministerstwo pismem z 4.X rb. Nr SF. 92/14/88 zawiadomiło P. K. O., że zgłoszenia niektórych gromad o otwarcie kont czekowych dla „Rady Gromadzkiej" są nieuzasadnione w świetle obowiązujących przepisów.

Podmiotem majątku dobra gromadzkiego i innych praw majątkowych jest gromada, jako taka, nie zaś — organa ustrojowe gromady (art. 15 ust. 3 ustawy z 23.III 1933 r. Dz. U. poz. 294) i dlatego otwieranie kont czekowych dla tych organów nie może mieć miejsca.

W wyniku dalszej korespondencji ustalono następującą zasadę przy nadawaniu kont czekowych dla gromad: Gromada (nazwa w I przypadku) — w gminie (nazwa gminy w I przypadku) — powiatu (nazwa przymiotnikowa w II przypadku w brzmieniu nazw powiatów ustalonym w Dzienniku Urzędowym Min. Spr. Wew. z 1938 Nr 10 str. 143) — siedziba (nazwa w I przypadku). Przykład: „Gromada Boernerowo w gminie Blizne powiatu warszawskiego, Boernerowo".

**Udział związków samorządu terytorialnego w pokrywaniu kosztów utrzymania sądów pracy na obszarze województw: poznańskiego i pomorskiego oraz górnośląskiej części województwa śląskiego.** Z dniem 1 stycznia 1935 r. weszło w życie, obowiązujące na obszarze całego Państwa, prawo o sądach pracy, wydane w formie rozporządzenia Prezydenta Rzplitej z 24.X 1934 r. (Dz. U. poz. 854). Rozporządzenie to utrzymało jednak w mocy niektóre dotychczasowe przepisy aż do chwili wydania odpowiednich rozporządzeń wykonawczych. Do tych przepisów należały obie ustawy niemieckie o sądach przemysłowych i kupieckich na obszarze województwa poznańskiego i pomorskiego oraz górnośląskiej części województwa śląskiego. Zostały one uchylone dopiero rozporządzeniem Rady Ministrów z 2.VII 1936 r. (Dz. U. poz. 391), na podstawie którego sądy przemysłowe i kupieckie, istniejące na tych obszarach zostały przekształcone z dniem 1.X 1936 r. na sądy pracy.

Paragraf 4 art. 48 prawa o sądach pracy przewiduje, że związki samorządu terytorialnego, które dotychczas pokrywały koszty utrzymania sądów przemysłowych i kupieckich, będą ponosiły te świadczenia do dnia 1.IV 1940 r., a jednocześnie upoważnia ministrów: spraw wewnętrznych, sprawiedliwości i skarbu do wykonania tego przepisu. Na tej podstawie wydane zostało rozporządzenie wymienionych ministrów z dnia 13 października br.

Stosownie do tego rozporządzenia, związki samorządu terytorialnego, obowiązane do pokrywania kosztów utrzymania sądów pracy, usta-

nowionych na podstawie wyżej powołanego rozporządzenia Rady Ministrów, mają wpłacać do Skarbu Państwa w stosunku rocznym sumy następujące:

| | | | |
|---|---|---|---|
| 1) | Zarząd Miejski m. Poznania | zł | 13,200.— |
| 2) | „ „ „ Gdyni | „ | 9.000.— |
| 3) | „ „ „ Katowic | „ | 11.400.— |
| 4) | „ „ „ Chorzowa | „ | 3.200.— |
| 5) | „ „ „ Bydgoszczy | „ | 3.000.— |
| 6) | „ „ „ Grudziądza | „ | 900.— |
| 7) | „ „ „ Torunia | „ | 2.400.— |
| 8) | „ „ „ Mysłowic | „ | 1.500.— |
| 9) | Wydział Powiatowy pow. katowickiego | „ | 6.100.— |
| 10) | „ „ „ świętochłowickiego | „ | 4.100.— |
| 11) | „ „ „ tarnogórskiego | „ | 900.— |

Wpłata tych należności Skarbu Państwa, przypadających za czas od dnia 1.X 1936 r. do dnia 31.III 1938 r., ma nastąpić w ciągu okresu budżetowego 1939/40, należności zaś przypadające za czas od dnia 1.IV 1938 r. do dnia 31.III 1940 r. mają być uiszczone w roku budżetowym 1940/41. Wpłaty te dokonywane są w ratach kwartalnych w ciągu danego kwartału, do kasy urzędu skarbowego w siedzibie właściwego sądu okręgowego, na dochód budżetu Ministerstwa Sprawiedliwości.

## POLICJA

**Otwarcie kursu w Szkole P. P. w Warszawie.** Rozkazem nr 755 pkt II komendant główny P. P. zarządził otwarcie w Szkole Oficerów w Warszawie z dniem 17.X rb. 10-miesięcznego zwykłego kursu oficerskiego. Otwarcia kursu dokonał szef sztabu K. Gł. insp. Kozolubski. Na kurs powołano 37 szeregowych kandydatów na oficerów.

**Zwrot kosztów pogrzebu w razie śmierci kandydata kontraktowego.** Rozkazem nr 755 pkt I, nawiązując do RKG. nr 705 pkt I, komendant główny P. P. podał do wiadomości rozporządzenie ministra spraw wewnętrznych z 2.IX 1938 r. w sprawie zmiany rozporządzenia ministra spraw wewnętrznych z 16.V 1936 r. o warunkach służby przygotowawczej i zasadach odpowiedzialności służbowej kandydatów na szeregowych Policji Państwowej, przyjętych do służby przygotowawczej w charakterze pracowników kontraktowych.

Zmiana polega na tym, że w powołanym rozporządzeniu z dn. 16.V 1936 r. dodaje się po § 20 nowy paragraf, jako § 20a, w brzmieniu następującym:

„§ 20a. (1) W razie śmierci kandydata kontraktowego przyznaje się osobie, która poniosła koszty pogrzebu, zwrot kosztów, na zasadach obowiązujących w stosunku do szeregowych Policji Państwowej.

(2) Wysokość wynagrodzenia kandydata kontraktowego dla wymiaru zwrotu kosztów pogrzebu określa się na 90 zł miesięcznie”.

**Dostarczanie do sądów zatrzymanych za przestępstwa dewizowe.** Komendant główny P. P. rozkazem nr 75 pkt III podał do wiadomości i stosowania wyciąg z pisma Ministerstwa Sprawiedliwości z dnia 30.VII 1936 r. nr 2834 w sprawie dostarczania do sądów zatrzymanych za przestępstwa dewizowe.

„W razie schwytania przez władze skarbowe na gorącym uczynku lub w bezpośr:dnim pościgu sprawcy przestępstwa dewizowego, władze te powinny podejrzanego natychmiast oddać w ręce policji, prokuratora lub sądu grodzkiego, zależnie od tego, która z tych trzech władz znajduje się najbliżej (art. 166 k. p. k ).

Policja Państwowa obowiązana jest dostawionego zatrzymać (art. 21 dekretu w sprawie obrotu pieniężnego) i w ciągu 48 godzin sprowadzić go do najbliższego sędziego śledczego lub sądu grodzkiego (art. 167—169 k. p. k.)”.

**Rejestracja numerami wojskowymi samochodów i motocykli produkcji krajowej.** Rozkazem nr 755 pkt V komendant główny P. P. podał do wiadomości wyciąg z rozkazu ministra spraw wojskowych w sprawie wstrzymania rejestracji numerami wojskowymi samochodów i motocykli produkcji krajowej, stanowiących prywatną własność osób wojskowych (Dz. Rozk. M. S. Wojsk. nr 12 poz. 138 z 1938 r.):

„Wstrzymuję dalsze rejestrowanie numerami wojskowymi samochodów i motocykli produkcji krajowej, stanowiących prywatną własność osób wojskowych.

Oficerowie, którzy zakupili samochody osobowe P. Fiat 508 na raty, mogą korzystać z wojskowych numerów rejestracyjnych jeszcze do dnia 1 kwietnia 1940 r. Z dniem tym nr nr rejestracyjne powinny być zwrócone do Kier. Zaop. Br. Panc. wraz z dowodami rejestracyjnymi, a samochody skreślone z rejestracji wojskowej.

Pozostałe osoby wojskowe, które posiadają obecnie swe prywatne pojazdy mechaniczne (samochody i motocykle), tracą prawo do wojsk. nr rej. z dn. 21.XII 38.

Z dniem tym nr nr rejestracyjne powinny być zwrócone wraz z dowodami rejestracyjnymi do Kierownictwa Zaopatrzenia Broni Pancernych, a pojazdy skreślone z rejestracji wojskowej”.

**Lampasy na długich spodniach oficerów przy ubiorze wieczorowym.** Rozkazem nr 755 pkt VI komendant główny P. P. zarządził wprowadzenie dla oficerów na długich spodniach przy stroju wieczorowym lampasów podwójnych barwy chabrowej.

## Z WOJEWÓDZTWA ŁÓDZKIEGO

**Zjazd starostów.** Dn. 12.IX b. r. odbył się w Łodzi zjazd starostów województwa łódzkiego. Porządek dzienny obejmował: 1) akcję biblioteczną (z dziedziny oświaty pozaszkolnej) i 2) sprawy bieżące.

Przewodniczący wojewoda zaznajomił starostów ze swoimi spostrzeżeniami co do sytuacji bibliotek na terenie województwa. Wieś odczuwa

głód książki, a tymczasem sytuacja bibliotek na wsi jest pożałowania godna ze względu na brak odpowiedniej ilości książek.

Inicjatywa zaopatrzenia wsi w książki powinna wyjść od samorządu terytorialnego. Wojewoda zaznajomił zebranych z projektem uchwały Wydziału Wojewódzkiego, ustalającej zasady, na jakich winna się odbywać akcja biblioteczna. Ma się ona opierać na jednolitym i planowym działaniu samorządów, władz szkolnych i organizacyj społecznych. Powiaty mają preliminować na cele biblioteczne po 3 gr na mieszkańca powiatu, gminy zaś wiejskie po 2 gr z wyłączeniem mieszkańców miast.

## Z WOJEWÓDZTWA POZNAŃSKIEGO

**Działalność wojewódzkiego związku samorządowego w Poznaniu w roku 1936/37.** W r. 1936/37 odbyła się XIV sesja Sejmiku Wojewódzkiego, sesja ta zwołana na 22 czerwca trwała 2 dni. Sejmik obradował pod przewodnictwem marszałka A. Michalskiego i powziął po odbyciu 2 posiedzeń plenarnych — 43 uchwały.

Wydział Wojewódzki odbył 8 posiedzeń, w tym 5 zwyczajnych i 3 nadzwyczajne. Na posiedzeniach tych powziął Wydział Wojewódzki ogółem 252 uchwały.

Wydatki zwyczajne Wojew. Zw. Samorz. w budżecie na r. 1936/37 wynosiły 5.972.632 zł, z tego na zarząd ogólny 702.819 zł, na majątek komunalny 35.650 zł, na przedsiębiorstwa komunalne 1.500 zł, na spłatę długów 418.330 zł, na utrzymanie dróg państwowych, znajdujących się w admin. powiatów 993.480 zł, na budowę i przebudowę mostów państwowych 3.500 zł, na drogi samorządowe 1.169.586 zł, na oświatę 29.410 zł, na kulturę i sztukę 174.159 zł, zdrowie publiczne 326.299 zł, opiekę społeczną 1.755.705 zł, popieranie rolnictwa 192.500 zł, popieranie przemysłu i handlu 7.850 zł, świadczenia na rzecz in. związków samorz. 25.000 zł, różne 88.131 zł (na komisje dyscyplinarne, Izby Wojew., subwencje itd.). Wydatki nadzwyczajne wynosiły w/g budżetu 476.876zł.

Co się tyczy dochodów, podatek wojewódzki przyniósł 2.917.319 zł (52.31% dochodów), dotacja państwowa 600.000 zł, (15%), inne źródła 2.077.003 zł (31.90%), niedobór budżetowy wynosił 228.986 zł. Obciążenie podatkiem wojewódzkim wynosiło na 1 mieszkańca 1.38 zł, na 1 km² obszaru — 109.66 zł.

Czysty majątek Pow. Wojew. Zw. Komun. był szacowany w dniu 31.III 1937 r. na 26.525.569 zł.

Ze stypendiów Sejmiku Wojewódzkiego korzystało 64 studentów. Suma wypłaconych stypendiów wynosiła 26.480 zł. Kredyt budżetowy na książki dla ubogich dzieci wynosił 1.000 zł. Ogólna kwota wypłaconych subwencji dla instytucji i organizacji wynosiła 124.947 zł.

Woj. Zw. Samorządowy zarządzał Wojew. Fund. melioracyjnym, Wojew. Fund. popierania budowy kolejek, Fund. Wojew. Zw. wspierania ubogich i Fund. wychowania zapobiegawczego. Zakłady Wojewódzkie były następujące: Wojew. Bank Pożyczkowy, Wojew. Kasy dla

wdów i sierot po urzędnikach komun. w woj. poznańskim, Zakład Ubogich pozn. sam. wojew. w Śremie, Dom pracy przymusowej w Bojanowie, Dom pracy dobrowolnej w Łaskach, zakłady: wychowawczy w Cerekwicy Nowej, wychowawczy w Antoniewie, głuchoniemych w Poznaniu, ociemniałych w Bydgoszczy, psychiatryczne w Dziekance, w Kościanie, w Owińskach, położniczo-ginekologiczny w Poznaniu, Muzeum Wielkopolskie. Ponadto były 2 przedsiębiorstwa: Sanatorium dla piersiowo chorych Pozn. Sam. Wojew. w Smukale i Wojew. Instytut Wydawniczy w Poznaniu (w likwidacji).

## Z WOJEWÓDZTWA WILEŃSKIEGO

**Z powiatu postawskiego.** Tegoroczny sezon budowlany w Postawach był bardzo ożywiony. Poza szeregiem większych robót i inwestycyj prywatnych, prowadzone są roboty nad wzniesieniem kilku budynków o charakterze użyteczności publicznej, mianowicie nowoczesnego gmachu gimnazjum, budynku drugiej szkoły powszechnej i elewatora zbożowego. Ponadto w najbliższym czasie rozpocznie się budowa ośrodka zdrowia, którego plan budowy i sfinansowania został już opracowany. Ośrodek będzie posiadał nowoczesne urządzenia oraz izbę chorych na 20 łóżek. W przyszłości projektowana jest dalsza rozbudowa ośrodka, by mógł pomieścić szpital, którego dotychczas w Postawach brak.

Ogólny koszt wymienionych inwestycyj sięga $^1/_2$ miliona złotych, co w stosunku do możliwości finansowych Postaw stanowi nader poważną sumę.

Istniejąca w Hołbiei gm. woropajewskiej huta szklana, która nie była od kilku lat czynna, została nabyta przez sp. akc. „Polwet". Po gruntownym remoncie uruchomiono ją w sierpniu rb. i zatrudniono 170 robotników spośród miejscowej ludności. Huta wytwarza szkło taflowe, używane do okien i wystaw. Kierownictwo fabryki przypuszcza, iż w najbliższym czasie nastąpi zwiększenie produkcji i uruchomienie wytwórni butelek, co pociągnie za sobą zatrudnienie nowych kilkuset pracowników.

Staraniem Powiatowego Zarządu Drogowego został zorganizowany nad Naroczem 10 dniowy kurs dla sezonowych dozorców drogowych. Liczba uczestników kursu wynosiła 30 osób, a program obejmował między innymi roboty ziemne, ubezpieczenie dróg i skarp, profilowanie jezdni, roboty brukarskie i układanie mostków. Zajęcia praktyczne odbywały się na drodze państwowej nr 3/27 na terenie wsi Pasynki, gdzie w rb. prowadzone są poważne inwestycje drogowe.

Uczestnicy kursu odbywali praktykę jako zwykli robotnicy i otrzymywali zapłatę według ustalonych cen jednostkowych.

# BIBLIOGRAFIA

## KSIĄŻKI

*Bloch Józef, adwokat:* **Polskie ustawodawstwo społeczne. Kodeks pracy.** Ustawy, rozporządzenia, dekrety, orzecznictwo, komentarz. Wydanie czwarte uzupełnione. Warszawa 1938 r., stron XXIV 835+359. Skład główny: Gebethner i Wolf, Warszawa.

Wydanie czwarte „Kodeksu pracy" stanowi przedruk wydania trzeciego z 1936 r. Ustawy socjalne wydane w okresie czasu od maja 1936 r. do kwietnia 1938 r. oraz orzecznictwa zapadłe w tym względzie w tymże okresie czasu zostały uwzględnione w zamieszczonym w końcu książki „uzupełnieniu". Całość materiału zawartego w pracy czyni przejrzystym szczegółowy skorowidz rzeczowy, umieszczony w końcu książki.

*Borkiewicz Stanisław mgr:* **Polski kodeks pracy.** Lwów 1938 r., stron 188. Skład główny: Księgarnia Naukowa we Lwowie, ul. Batorego 18.

Broszura zawiera teksty ważniejszych aktów ustawodawczych z dziedziny prawodawstwa pracy, jak rozporządzenia o umowie o pracę pracowników umysłowych i robotników, prawa o sądach pracy, rozporządzenia o bezpieczeństwie i higienie pracy itp.

*Borowski Stanisław:* **Kodeks Stanisława Augusta.** Zbiór dokumentów. Warszawa 1938 r., stron XV+348. Nakładem Towarzystwa Prawniczego w Warszawie, Skład główny w Kasie Imienia Mianowskiego Warszawa — Pałac Staszica.

Publikacja zawiera zbiór materiałów źródłowych, odnoszących się do powołanej przez Sejm Wielki w dniu 28 czerwca 1791 r. deputacji koronnej do ułożenia kodeksu Stanisława Augusta, obejmującego zarówno prawa cywilne jak i kryminalne. Na zbiór ten składają się projekty i uchwały sejmowe w sprawie organizacji deputacji, protokóły jej obrad, pomysły ułożenia kodeksu itp.

*Dworak Jan S.:* **Historia parafii nowobytomskiej.** Z przyczynków do historii miejscowej Nowego Bytomia. Zeszyt nr 3, Nowy Bytom 1937 r., stron VII+202.

*Hertz Aleksander:* **Socjologia współczesna.** Warszawa 1938 r., stron 230. Nakładem „Wiedzy i Życia".

Praca nie jest podręcznikiem streszczającym całokształt dziedziny socjologii. W książce omawia autor jedynie najogólniejsze problemy, jakie przed socjologią dziś stoją, jak zagadnienie rzeczywistości społecznej, poznawanie tej rzeczywistości oraz stosunek socjologii do praktyki życiowej.

*Hoppe Jan:* **Wierzyłem...** Pod znakiem nacjonalizmu. Warszawa 1938 r., stron 127. Biblioteka „Jutra Pracy" Warszawa, ul. Nowy Świat 21.

Książka jest zbiorem artykułów na aktualne tematy polityczne i społeczne.

*Kilarski Jan:* **Gdańsk.** Warszawa 1937 r., stron 259. Published by the Maritime and Colonial League of Poland.

Jest to wydawnictwo propagandowe, wydane w języku angielskim, wykazujące więzy historyczne łączące Gdańsk z Polską. Praca zawiera liczne ilustracje zabytków oraz obecnych urządzeń Gdańska.

*Krysiński Alfons dr:* **Ludność ukraińska (ruska) w Polsce w świetle spisu 1931 r.** Biblioteka „Spraw Narodowościowych" nr 33. Warszawa 1938 r., stron 25. Nakładem Instytutu Badań Spraw Narodowościowych.

Broszura stanowi odbitkę ze „Spraw Narodowościowych" r. XI, nr 6. W rozprawie omawia autor liczbę i rozmieszczenie ludności ukraińskiej i ruskiej, stosunki wyznaniowe oraz ustala w przybliżeniu granicę językową ukraińsko-białoruską na obszarze Polski.

*Lechnicki Tadeusz:* **Problem centralny.** Uwagi programowe. Warszawa 1938 r., stron 101. Towarzystwo Wydawnicze „Rój".

Punktem wyjścia rozważań autora jest sprawa dozbrojenia w formie narastania ogólnego poziomu sił moralnych, fizycznych i materialnych narodu i Pań-

stwa. Aby ten postulat mógł być spełniony konieczna jest—zdaniem autora—intensyfikacja pracy w Polsce, intensyfikacja zaś będzie możliwa, gdy stworzy się warunki opłacalności i rozwoju polskiego rolnictwa. Temu właśnie „problemowi centralnemu" poświęca autor większość swych wywodów.

*Lieberman Hersz, profesor uniwersytetu w Genewie*: **O przestępczości wśród Żydów w Polsce**. Warszawa — Kraków 1938 r., stron 119. Księgarnia Powszechna.

W oparciu o dane statystyczne ogłoszone w wydawnictwach Głównego Urzędu Statystycznego przeprowadza autor porównanie tak ogólne jak i względem poszczególnych kategoryj przestępstw w zakresie przestępstw popełnionych przez Żydów i nie - Żydów. Pracę przetłumaczył na język polski Grzegorz Jaszuński.

*Łakomski Stanisław*: **Jak się rodziła bolszewicka Rosja?** Wspomnienia polskiego robotnika. Kraków 1938 r., stron 259 Nakładem Fundacji Dom Ludowy „Wisła" w Krakowie.

W formie luźnych opisów charakteryzuje autor różne epizody dojścia do władzy bolszewików oraz ich rządów w Rosji.

*Łączyński Zenon mgr*: **Kodeks karny—prawo o wykroczeniach—kodeks postępowania karnego**. Wydanie drugie. Kraków 1938 r., stron XII+380. Księgarnia Powszechna. Biblioteka Tekstów Ustaw 2.

Książka zawiera teksty wymienionych w tytule aktów ustawodawczych oraz teksty niektórych norm związkowych, jak rozporządzenia Prez. Rzp. o niektórych przestępstwach przeciwko bezpieczeństwu Państwa, rozporządzenia o postępowaniu karno - administracyjnym itp.

*Miedziński Bogusław*: **Uwagi o sprawie żydowskiej** wraz z uchwałami Rady Naczelnej O. Z. N. z dnia 21 maja 1938. Obóz Zjednoczenia Narodowego, Oddział Propagandy.

Broszura zawiera tekst uchwał Rady Naczelnej Obozu Zjednoczenia Narodowego w sprawie żydowskiej oraz omówienia i rozwinięcia tych uchwał.

*Radziszewski Adam mgr*: **Kodeks cywilny austriacki z roku 1811 obowiązujący w Małopolsce i na Śląsku Cieszyńskim**. Lwów 1938 r., stron XXIII+776. Nakładem T-wa „Biblioteka Słuchaczów Prawa" U. J. K. im. Stanisława Starzyńskiego we Lwowie.

Wydawnictwo zawiera przetłumaczone na język polski przez *prof. dr St. Wróblewskiego* tekst austriackiego kodeksu cywilnego oraz teksty ustaw dodatkowych i związkowych. Teksty zostały zaopatrzone w uwagi łącznikowe, a niekiedy i w uwagi wyjaśniające.

*Resul-Zade Mechmed Emin*: **Azerbajdżan w walce o niepodległość**. Warszawa 1938 r., stron 183. Azerbajdżańskie Wydawnictwo Narodowe.

Praca ta, napisana przez wodza narodowego ruchu Azerbajdżanu, byłego marszałka Zgromadzenia Narodowego niepodległego Azerbajdżanu, opisuje zarówno walkę o niepodległość wspomnianego narodu, jak i jego dzieje oraz obecną sytuację ujarzmionego przez Z. S. R R. ludu. Praca została przyozdobiona licznymi ilustracjami. Przedmowę do pracy napisał senator Stanisław Siedlecki, prezes Instytutu Wschodniego.

*Smoleński Józef płk. dypl.*: **Walki polsko-litewskie na Suwalszczyźnie we wrześniu 1920 r.** Warszawa 1938 r., stron 50. Wojskowe Biuro Historyczne. Studia taktyczne z historii wojny polskiej 1918—1921. Tom XIV.

Praca stanowi studium historyczno-taktyczne jednego z epizodów walk, jakie powstająca Rzeczpospolita Polska toczyć musiała przy utrwalaniu granic Państwa. Chociaż cel opracowania jest ściśle wojskowy, jednak autor opisuje dość szeroko tło historyczne nieporozumienia polsko-litewskiego o Suwalszczyznę, które spowodowało ów zatarg zbrojny. Do pracy dołączył autor 15 map sytuacyjnych oraz 4 ordre de bataille stron wojujących.

*Starzewski Maciej dr. prof. Uniwersytetu Jagiellońskiego*: **O ordynacji wyborczej do Sejmu 1935 roku**. Kraków 1938 r., stron 33. Skład główny w księgarni S. A. Krzyżanowskiego.

Jest to broszurowe wydanie odczytu wygłoszonego w Krakowie w dniu 13 grudnia 1937 r. W referacie tym poddaje autor analizie podstawowe założenia nowej ordynacji wyborczej do Sejmu, stwierdzając w konkluzji, że ordynacja ta wymaga rewizji. Zdaniem autora niezadowolenie budzi przede wszystkim monopoliczne ustalanie listy kandydatów na posłów przez zgromadzenie okręgowe.

*Szymiczek Franciszek*: **Walka o Śląsk Cieszyński w latach 1914 — 1920.** Wydawnictwo Instytutu Śląskiego. Katowice

1938 r., stron 212. Skład główny: Nasza Księgarnia—Warszawa.

W oparciu o materiały źródłowe ujmuje autor kwestię cieszyńską jako całość. Opisuje on warunki geograficzne i topograficzne oraz sytuację polityczną Śląska Cieszyńskiego przed i podczas wojny światowej, napad Czechów, czasy Międzynarodowej Komisji Kontrolującej, plebiscyt, podział Śląska Cieszyńskiego oraz likwidację kwestii w 1920 r. Do pracy dołączone zostały 3 mapy.

*Tobiasz Mieczysław*: **Na froncie walki narodowej w Opolskiem.** Bronisław Koraszewski 1888—1922. Wydawnictwa Instytutu Śląskiego. Katowice 1938 r., stron 149. Skład główny: Nasza Księgarnia — Warszawa.

Praca ta jest monografią o zasłużonym dla Śląska redaktorze Bronisławie Koraszewskim, przyczem autor opisuje obszernie związaną z osobą Koraszewskiego walkę o utrzymanie i rozwój polskości na Śląsku Opolskim. Książka została przyozdobiona 11 ilustracjami.

*Urbach Janusz Konrad*: **Udział Żydów w walce o niepodległość Polski.** Łódź 1938 r., stron IX+206. Wydawca: Związek Żydów Uczestników Walk o Niepodległość Polski.

W poszczególnych rozdziałach wydawnictwa opisuje autor położenie Żydów w dawnej Polsce oraz czynny udział Żydów w Insurekcji Kościuszkowskiej oraz w powstaniach listopadowym i styczniowym.

*Wrzos Konrad*: **II głów narodów i armii.** Warszawa 1938 r., stron 361. Towarzystwo Wydawnicze „Rój".

Wydawnictwo stanowi pierwszy tom rozmów autora jako reportera politycznego z głowami państw i wodzami armii i narodów. Tom I zawiera w swej części pierwszej reportarze z Marszałkiem Józefem Piłsudskim, Gastonem Doumerguem, Tomaszem Masarykiem i Elentheriosem Venizelosem, w części drugiej — z regentem Węgier Mikołajem Horthy'm, prezydentem Hiszpanii Manuelem Azaną i Benito Mussolinim, a w części trzeciej — Prezydentem Rzeczypospolitej Polski prof. Ignacym Mościckim, Marszałkiem Śmigłym-Rydzem, generałem Gamelin oraz królem rumunskim Karolem.

*Zieleniewski Leon*: **Matériaux bibliographiques concernants la Pologne.** Livres et articles publiés en allemand, anglais, francais, italien et russe 1931—1935. Varsovie 1938, stron 247+22. Drukarnia Artystyczna, Warszawa, Nowy Świat 47.

Praca zawiera wykaz książek i artykułów odnoszących się do Polski, wydanych w latach 1931—1935 w językach niemieckim, angielskim, francuskim, włoskim i rosyjskim. W wykazie uwzględnił autor tak prace drukowane za granicą jak i prace wydane we wspomnianych językach w Polsce.

**Ogólna instrukcja o organizacji obrony przeciwlotniczej i przeciwgazowej miast.** Warszawa 1938 r., stron 63. Wydawnictwo Ministerstwa Spraw Wewnętrznych nr Wojsk. OPL. 9/6/20.

Broszura wydana do użytku służbowego, zawiera tekst wymienionej w tytule instrukcji.

**Polska polityka zagraniczna.** (Materiał do przemówień). Obóz Zjednoczenia Narodowego, oddział propagandy. Stron 35.

Broszura zawiera popularny wykład elementów naszej polityki zagranicznej. Broszura została wydana dla działaczy Obozu Zjednoczenia Narodowego.

**Przez zjednoczenie do zwycięstwa.** W rocznicę zwycięstwa żołnierza polskiego (Materiał do przemówień). Obóz Zjednoczenia Narodowego, oddział propagandy. Stron 24.

Broszura na przykładzie wielkiego zwycięstwa z dnia 15 sierpnia 1920 r. wykazuje konieczność zjednoczenia się całego Narodu dla realizacji dalszych wielkich zadań, jakie przed nim stoją.

**Rozporządzenie ministra b. Dzielnicy Pruskiej z dnia 12 sierpnia 1921 r. o wyborach do sejmików wojewódzkich.** Stron 20.

Broszura zawiera tekst wymienionego w tytule rozporządzenia oraz tekst rozporządzenia ministra spraw wewnętrznych z dnia 4.VIII 1927 r. o regulaminie wyborczym, obowiązującym przy przeprowadzaniu wyborów członków sejmików wojewódzkich.

**Wskazówki egzaminacyjne dla kandydatów na stanowiska kat. II i III w administracji rolnictwa i reform rolnych.** Warszawa, maj 1938 r., stron 23. Wydawnictwo Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych nr 16.

Broszura stanowi odbitkę z Dziennika Urzędowego Min. Roln. i R. R. nr 5 z dnia 15 maja 1938 r.

## CZASOPISMA

**Dom, osiedle, mieszkanie.** Warszawa, miesięcznik Nr 10. *T. Mc. Crosky*: Gę-

stość zabudowania i zaludnienia w miastach amerykańskich. *W. Królikowski*: Gęstość zaludnienia i ruch ludności w Warszawie.

**Gaz, woda i technika sanitarna**. Kraków, miesięcznik Nr 9. *I. Piotrowski*: Stalowe rury przewodowe a obrona kraju.

**Głos sądownictwa**. Warszawa, miesięcznik Nr 10. *S. Lubodziecki*: W sprawie tytułów naukowych.

**Oszczędność**. Warszawa, dwutygodnik Nr 19. *Z. Kaiserowa*: Propaganda lokalna komunalnych kas oszczędności.

**Pracownik samorządowy**. Warszawa, dwutygodnik Nr 19. *Z. Binder*: Wymiar i pobór podatków w oświetleniu członków zarządów gminnych. *S. Jeziorański*: Upoważnienie wójtów i burmistrzów do stosowania nakazów karnych.

**Przegląd prawa pracy**. Opuścił prasę Nr 1 miesięcznika „Przegląd Prawa Pracy" pod redakcją naczelną J. G. Wengierowa, będący organem Stowarzyszenia Przyjaciół Sądów Pracy.

Miesięcznik ten, wydawany przez Księgarnię Powszechną dzieł prawniczych i ekonomicznych (Warszawa, plac Napoleona 1), ma na celu pogłębienie wiedzy prawniczej i realizację zadań polityki społecznej, w szczególności w zakresie prawa pracy oraz zawiera obok artykułów fachowych w tej dziedzinie, orzecznictwo z komentarzami, odpowiedzi na pytania prawne, dział bibliograficzny, przegląd zagraniczny i informacje z życia odpowiednich instytucyj i organizacyj.

Prenumerata roczna zł 30. — kwartalnie zł 7,50 numer pojedyńczy zł 3.

**Przegląd samorządowy**. Kraków, dwutygodnik Nr 8. *Mgr J. Przetocki*: Spostrzeżenia i uwagi inwestycyjne. Nr 9. *Mgr J. Przetocki*: Problem inwestycji w Centralnym Okręgu Przemysłowym, *Róg F.*: Zagadnienie radiofonizacji wsi. *H. Bielak*: Zagadnienie porządkowe.

**Samorząd**. Warszawa, tygodnik Nr 41. *M. Bereziański*: Powiatowa izba rolnicza a samorząd terytorialny (artykuł dyskusyjny). *K. Romaniuk*: Amortyzacja i zagadnienie kapitałów w przedsiębiorstwach komunalnych. Nr 42. *F. Branny*: Kryzys samorządowej opieki społecznej. *A. Z.*: Zakłady dobra publicznego i zakłady użyteczności publicznej.

**Śląskie Wiadomości Statystyczne**. Katowice, miesięcznik, zeszyt 9 rocznik V.

Treść zeszytu stanowią źródłowo opracowane tablice z zakresu statystyki ludności, życia gospodarczego i administracji publicznej województwa śląskiego. Na uwagę zasługuje ogłoszona po raz pierwszy statystyka spółdzielni związkowych na Śląsku.

**Wileński przegląd prawniczy**. Wilno, miesięcznik Nr 10. *Mgr J. Grodziński*: Podstawy ideologiczne prawa karnego wykonawczego Trzeciej Rzeszy. Europa Wschodnia. *S. Plich*: Rozdział Kościoła od Państwa a radzieckie prawo karne.

**Współczesna myśl prawnicza**. Warszawa, miesięcznik Nr 9—10. *Dr J. Sas Wisłocki*: Nowe tendencje w polityce prawa. *Leszek Gembarzewski*: Zasady ustroju społeczno-gospodarczego w najnowszych konstytucjach.

**L'administration locale**. Bruxelle, kwartalnik Nr 22. Conférence de l'Union Internationale des villes à Glasgov. *M. Lods*: Pollution de l'air: Le ciel de Paris.

**Deutsche Bauzeitung**. Berlin, tygodnik Nr 40. *Arch. Prof. J. Krüger*: Das Licht als Grundelement des Baues.

**Gasschutz und Luftschutz**. Berlin, miesięcznik Nr 7. *D. Grimme*: Die Entwicklung des deutschen zivilen Luftschutzes. *vom Tempelhoff*: Eine sowjetrussische Gaskampfaufgabe. Nr 8. *Dr Wirth*: Die Neuordnung des Selbstschutzes. *D. F. Nagel*: Der Selbschutz der Bevölkerung.

**Der Gemeindetag**. Berlin, miesięcznik Nr 18. *Dr. P. Simon*: Gemeinden und Sport. Nr 19. *Dr v. Różycki*: Vervassung und Vervaltung der Hansestadt Hamburg.

**Gesundheits Ingenieur**. München, tygodnik Nr 42. *Dr Ing. A. Heilmann*: XV Kongress für Heinzung und Lüftung.

**Reichsvervaltungsblatt**. Berlin, tygodnik Nr 39. *Dr Wetz*: Die Ausländerpolizeiverordnung vom 22 August 1938 unter Berücksichtigung des bisherigen Ausländerpolizeirechts des Reichs und Preussens. Nr 40. *A. Ebner*: Der Gesetzliche Schutz des Waldes.

**Zeitschrift für öffentliche Wirtschaft**. Berlin, dwutygodnik Nr 10. *Bayer*: Strassenbahn, Autobus und Obus in der künftigen Verkehrswirtschaft des Städte.

Drukarnia Gaz. Adm. i P. P., Warszawa, Trębacka 11.